

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra obchodního práva

**Ochranářská ustanovení občanskoprávní
povahy v obchodních závazkových vztazích**

Diplomová práce

Autor: Michal Tomáš

Vedoucí práce: JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.

Datum vypracování práce: srpen 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha dne 10. 8. 2011

.....
Michal Tomáš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mé vedoucí diplomové práce, JUDr. Kateřině Eichlerové, Ph.D., za cenné rady a připomínky poskytnuté během uskutečněných konzultací.

Obsah:

Úvod.....	5
1 Vývoj ochranných ustanovení v evropském a českém právu	9
1.1 Vývoj v evropském právu	9
1.2 Vývoj ochranných ustanovení občanského zákoníku.....	13
1.3 Geneze ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku	17
2 Interpretace ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku	20
2.1 Osobní působnost ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku.....	22
2.1.1 Právní názor Nejvyššího soudu České republiky	24
2.1.2 Polemika se závěrem Nejvyššího soudu České republiky	26
2.1.3 Možné závěry o osobní působnosti ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku.....	29
2.2 Věcná působnost ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku	32
3 Odpovědnost za porušení povinností	37
3.1 Přípustnost smluvních úroků z prodlení.....	39
3.1.1 Judikatura Nejvyššího soudu České republiky.....	40
3.1.2 Poznámky k judikatuře Nejvyššího soudu České republiky	42
3.1.3 Vývoj, účel a ekonomická podstata úroku z prodlení	47
3.2 Závěr o možnosti existence platné dohody o výši úroku z prodlení v občanskoprávních vztazích	53
Závěr	55
Seznam použitých zkratk:	58
Seznam použité literatury a pramenů:	59
Abstrakt.....	65

Úvod

Přestože úprava závazkových vztahů soukromoprávní povahy je obsažena ve dvou rozsáhlých, rozdílných a samostatných kodexech, tedy občanském a obchodním zákoníku, který má povahu předpisu speciálního ve vztahu k zákoníku občanskému, jenž představuje základ soukromoprávní úpravy společenských vztahů, lze i na vztahy, které se podle obecného vymezení řídí obchodním zákoníkem aplikovat některé normy zákoníku občanského.¹

V této práci se budeme zabývat možností použití norem ochranné povahy především občanského zákoníku a případně také dalších předpisů i pro oblast obchodních závazkových vztahů.

Klíčovým ustanovením, které představuje možnost prolomení pomyslných bariér mezi dvěma relativně samostatnými právními úpravami a pro aplikaci příslušných ochranných ustanovení občanskoprávní povahy i v závazkových vztazích obchodněprávní povahy, jest ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, které takovou aplikaci umožňuje, a to bez ohledu na to, zda obchodní charakter závazkového vztahu podle úpravy obchodního zákoníku vyplývá z vymezení daných ustanovením § 261 ObchZ, nebo zda se jedná o vztahy podřízené obchodnímu zákoníku dohodou stran ve smyslu ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ.

Právě zmíněné ustanovení § 262 ObchZ² však představuje značné interpretační potíže. Ze čtvrtého odstavce tohoto ustanovení, pro naše téma nejdůležitějšího, totiž

¹ PLÍVA Stanislav in ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA Stanislav, TOMSA Miloš, et al. Obchodní zákoník : Komentář, str. 1 – 2.

² § 262[Volba zákona]

(1) Strany si mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261, se řídí tímto zákonem. Jestliže taková dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, je neplatná.

(2) Dohoda podle odstavce 1 vyžaduje písemnou formu.

(3) Touto částí zákona se řídí i vztahy vzniklé při zajištění závazků ze smluv, pro něž si strany zvolily použití tohoto zákona podle odstavce 1, jestliže osoba poskytující zajištění s tím projeví souhlas nebo v době vzniku zajištění ví, že zajišťovaný závazek se řídí touto částí zákona.

(4) Ve vztazích podle § 261 nebo podřízených obchodnímu zákoníku dohodou podle odstavce 1 se použijí, nevyplyvá-li z tohoto zákona nebo ze zvláštních právních předpisů něco jiného, ustanovení této části na obě strany; ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese

zcela jasně nevyplývá, na jaký okruh osob vlastně dané ustanovení dopadá, tedy které subjekty by měly požívat zvýšené ochrany v obchodněprávních vztazích. Z jazykového vyjádření dané úpravy plyne, že ochrana je poskytována v obchodních závazkových vztazích, kdy jednou ze stran je podnikatel a druhou nepodnikatel, nepodnikateli.

Není ovšem zcela jasné, jestli lze danou normu vykládat pouze na základě jazykového vyjádření a zvýšenou ochranu poskytnout všem nepodnikatelům bez rozdílu, tak jak by se dalo na první pohled usuzovat.

Interpretační problémy však činí i další část předmětného ustanovení, a to konkrétně při zjišťování, jaká konkrétní ustanovení občanského zákoníku a dalších předpisů se v obchodních závazkových vztazích s nepodnikatelským prvkem budou aplikovat. Ustanovení totiž, mimo jiné, odkazuje i na „jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele.“ Tento pojem není jednoznačně interpretovatelný a je třeba ho podrobit podrobnější analýze.

Další problematikou, kterou se v této práci zabýváme je odpovědnost nepodnikatele za porušení povinností v obchodněprávních vztazích, konkrétně odpovědnost za prodlení s plněním peněžitého dluhu. V judikatuře a v právní teorii totiž nepanuje jednoznačný názor na skutečnost, zda si nepodnikatel s podnikatelem mohou smluvit vyšší úroků z prodlení v odlišné výši než stanoví předpisy práva občanského.

Vzhledem k výše uvedenému je tak zřejmý i cíl této práce. Cílem práce je hledat odpovědi na předestřené problémy při výkladu a aplikaci ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, především pak určit, vůči jakému okruhu subjektů dané ustanovení působí, jaká ustanovení občanského zákoníku a dalších předpisů lze na jeho základě ve prospěch nepodnikatele v obchodních závazkových vztazích aplikovat a dále též určit, zda úprava odpovědnosti za prodlení s plněním peněžitého dluhu obsažená v ustanovení § 517 ObčZ, které ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ přikazuje užít i v obchodněprávních závazkových vztazích s nepodnikatelským prvkem, je svým charakterem kogentní či dispozitivní, tedy zda si podnikatel a nepodnikatel mohou platně smluvit vyšší úroku z prodlení.

odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku.

Zvolené téma se pohybuje na pomezí práva obchodního a práva občanského. Vzhledem k tomu jsme při jeho zpracování vycházeli především z platné právní úpravy obsažené v obou soukromoprávních kodexech, z občanského a obchodního zákoníku. Ke škodě věci však současná úprava není příliš jednoznačná. I proto je práce doplněna o množství citací z odborné literatury. Judikatura ke zvolenému tématu není příliš rozsáhlá. I když v oblasti tématu úroku z prodlení je judikátů poměrně velké množství, nepřinášejí do problematiky nic nového a pouze se odkazují na judikát v této práci uvedený, proto je v práci nezmiňujeme. Při rozboru daných problémů se snažíme vycházet z primárních pramenů, abychom mohli lépe pochopit skutečný úmysl zákonodárce a používáme proto důvodové zprávy a někdy i zpravodajské zprávy.

V případě, kdy se na nějaký výše nastíněný problém v odborné literatuře či v judikatuře vyskytuje názorový nesoulad, snažili jsme se tyto názory předložit, konfrontovat a následně poskytnout i vlastní názor či případné zhodnocení současné právní úpravy.

Kromě české právní úpravy jsme v práci využili i úpravu evropskou, a to především směrnice cílící na ochranu spotřebitele.

Problematika aplikace ochranných ustanovení občanskoprávní povahy v obchodněprávních vztazích je velice aktuálním a diskutovaným tématem. O jeho důležitosti svědčí samotný fakt, že se jedná o každodenní realitu a dotýká se velkého počtu subjektů, především pak spotřebitelů v oblasti absolutních závazkových vztahů. Je tedy velmi důležité správně určit, ve prospěch jakých subjektů se budou ochranná ustanovení aplikovat a o jaká ustanovení se bude jednat.

Pokud jde o úpravu úroků z prodlení, uvědomujeme si, že Nejvyšší soud v této problematice již zaujal ustálený názor, ovšem nedomníváme se, že jeho argumentace je natolik přesvědčivá, abychom toto téma nemohli otevřít a podrobit ho preciznějšímu zkoumání.

Práce je systematicky rozčleněna do třech základních kapitol. První kapitola slouží především jako úvod do problematiky záměrné ochrany slabší strany kontraktačního vztahu a popisuje její vývoj jak v evropském právu, ze kterého naše úprava vychází, tak následný vývoj v českém právním řádu. Zvláštní pozornost je pak věnována genezi ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ. Druhá kapitola již řeší praktické

problémy při interpretaci a aplikaci zmíněného ustanovení. Tato kapitola se člení do dvou hlavních podkapitol, které řeší osobní a věcnou působnost ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ. Poslední kapitola je pak věnována odpovědnosti nepodnikatele za prodlení v obchodních závazkových vztazích. Svým charakterem tak tato kapitola představuje spíše problematiku občanskoprávní, nicméně silně spojenou právě s ustanovením § 262 odst. 4 ObchZ.

1 Vývoj ochranářských ustanovení v evropském a českém právu

1.1 Vývoj v evropském právu

Ochrana slabší smluvní strany se v právu Evropské unie prosazuje především v oblasti ochrany spotřebitele. Z této evropské úpravy v současnosti také vychází současná podoba ochranářských ustanovení českého právního řádu. Z důvodu zachování návaznosti se proto nejprve podíváme na historii spotřebitelské politiky na evropské úrovni.

Ochrana spotřebitele představuje relativně novou politiku Evropské unie. V počátcích vzniku a existence Evropských společenství tak neexistovala cílená právní ochrana spotřebitele³ a spotřebitel nebyl předmětem zájmu jejich tvůrců.⁴

V evropském právu měl spotřebitel zpočátku postavení pouhého pasivního předmětu trhu, jako homo oeconomicus passivus. V institutech zakládacích smluv Evropských společenství se kladl důraz především na nabídkovou stranu vztahů v mezích jejich působnosti a na zajištění lepších výrobních a odbytových podmínek. Dle původních představ měla úprava vztahů na straně nabídky automaticky vést k uspokojení potřeb spotřebitele bez nutnosti jeho cílené ochrany.⁵

Nutnost zvláštní ochrany spotřebitele se začala projevovat až v sedmdesátých letech minulého století (poprvé tomu bylo na pařížském summitu v roce 1972),⁶ a to v souvislosti s dokončováním koncepce vnitřního trhu, založeným, mimo jiné, na volném pohybu zboží mezi jednotlivými členskými státy.

Odstraněním bariér volného pohybu zboží byl spotřebitel náhle konfrontován s velkým množstvím nových výrobků od neznámých výrobců. Spotřebitel, nedůvěřivý k neznámým výrobkům, dával přirozeně přednost výrobkům tuzemským, což bránilo naplnění funkcí jednotného evropského trhu.⁷ Jedním z prostředků pro překonání

³ SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*, str.3.

⁴ TICHÝ, Luboš, et al. *Evropské právo*, str. 741.

⁵ Tamtéž, str. 741.

⁶ KNOBLOCHOVÁ, Věra. *Vývoj ochrany spotřebitele v EU*.

⁷ URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*, str. 121.

nedůvěry spotřebitele představovalo sjednocení podmínek minimální ochrany spotřebitele na celém společném trhu.

Nad rozdílnými úpravami členských států tak bylo nutno vytvořit evropský systém ochrany spotřebitele, který prostřednictvím směrnic stanoví principy a mantinely závazné pro všechny členské státy.⁸ Evropská úprava ochrany spotřebitele tedy pramení z nutnosti harmonizace vnitrostátních předpisů jednotlivých členských států ve smyslu tvorby jednotného trhu a shodných podmínek na něm.⁹

Vytvoření jednotných podmínek a odstranění překážek vnitřního trhu tak představují důvody, z jakých je věnována pozornost ochraně spotřebitele na evropské úrovni. Dalším z důvodů je požadavek kvality života, v jehož zájmu je třeba vytvořit standartizované podmínky pro technickou, hygienickou a bezpečnostní ochranu spotřebitele, což přináší nutnost sjednocení nároků jednotlivých států na výrobu a distribuci zboží a služeb.¹⁰

K formulování základních zásad ochrany spotřebitele došlo v roce 1975, a to v dokumentu vydaném Evropskou komisí, Předběžném programu Evropských hospodářských společenství o ochraně spotřebitele a informační politice. V tomto dokumentu, který se později stal základem evropské spotřebitelské legislativy, požadovala Evropská komise uskutečnění pěti základních spotřebitelských práv v evropském právu (právo na ochranu zdraví a bezpečnosti, právo na ochranu ekonomických zájmů, právo na náhradu utrpěné škody, právo na informace a vzdělávání a právo na řádný proces). V programu byl dále zdůrazněn průřezový charakter spotřebitelské politiky.

Spotřebitelská politika ještě v této době nebyla samostatně zakotvena v primárním právu Evropského hospodářského společenství, a proto byly uvedené cíle postupně začleňovány do ostatních politik, např. do společné zemědělské politiky, hospodářské politiky, energetické a dopravní politiky, aj.¹¹

⁸ SALAČ, Jaroslav. K povaze evropského práva na ochranu spotřebitele.

⁹ Viz op. cit. sub. 4, str. 742.

¹⁰ Viz op. cit. sub. 4, str. 742.

¹¹ Viz op. cit. sub. 6.

Ochrana spotřebitele však dosud nebyla upravena primárním právem. K tomu došlo až s přijetím Jednotného evropského aktu z roku 1986,¹² který v Pododdílu I – vnitřní trh zakotvil pojem spotřebitel a umožnil Evropské komisi navrhopvat opatření k ochraně spotřebitele, přičemž má za úkol vycházet z vysoké úrovně ochrany spotřebitele.¹³

Pojem spotřebitel však Jednotný evropský akt nedefinoval a přestože rozšířil politiky Evropského hospodářského společenství o nové oblasti, např. sociální politiku, politiku na ochranu životního prostředí, spotřebitelskou politiku ještě neuvádí.

Jako samostatná politika byla ochrana spotřebitele zavedena až Maastrichtskou smlouvou¹⁴ z roku 1992, a to v nově vložené hlavě XI - Ochrana spotřebitele, konkrétně v čl. 129a Smlouvy o založení Evropského společenství, který opět proklamoval vysokou úroveň ochrany spotřebitele v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu.

Amsterdamská smlouva z roku 1997 pak původní článek rozšířila, a to v nově číslovaném čl. 153 Smlouvy o založení Evropského společenství. Další změny pak přinesla Lisabonská smlouva z roku 2007. Tyto změny však byly spíše administrativního charakteru, když došlo k opětovnému přečíslování příslušných ustanovení upravujících ochranu spotřebitele.

Ochrana spotřebitele tak je v současnosti upravena v čl. 169, hlavy XV - Ochrana spotřebitele Smlouvy o fungování Evropské unie, přičemž znění jeho prvního odstavce v aktuální podobě je následující: *„K podpoře zájmů spotřebitelů a k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá Unie k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.“* Dále jest stanoveno, že požadavky, které vyplývají z ochrany spotřebitele musí být brány v úvahu i při vymezování a uskutečňování jiných politik a činností Evropské unie.¹⁵

Evropské komisi je uložena povinnost při navrhování opatření směřujících k ochraně spotřebitele vycházet z vysoké úrovně ochrany a přihlédnou přitom k novému

¹² Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding> [cit. 2011-08-23].

¹³ Viz čl. 100a Smlouvy o evropském hospodářském společenství.

¹⁴ Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding> [cit. 2011-08-23].

¹⁵ Viz čl. 12 Smlouvy o fungování Evropské unie. Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding> [cit. 2011-08-23].

vývoji založeném na vědeckých poznatcích.¹⁶ Členským státům je přitom výslovně dovoleno zachovávat či přijímat opatření na ochranu spotřebitele, která jsou přísnější, než opatření přijatá na evropské úrovni.¹⁷

¹⁶ Viz čl. 114 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie.

¹⁷ Viz čl. 169 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie.

1.2 Vývoj ochranných ustanovení občanského zákoníku

Cílená ochrana slabší smluvní strany, na kterou odkazuje ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, tedy, slovy zákona, ochrana nepodnikatele počala pronikat do našeho právního řádu koncem 90. let minulého století v souvislosti s implementací směrnice chránících spotřebitele.¹⁸

Jako jedna z prvních byla do českého právního řádu, s účinností od 1. října 2000, implementována směrnice č. 90/314/EHS,¹⁹ a to zákonem č. 159/1999 Sb.,²⁰ který zavedl nový smluvní typ cestovní smlouvy upravený v ustanovení § 852a a.n. ObčZ. Tato úprava reagovala na některé negativní jevy v cestovním ruchu²¹ a velmi podrobně upravuje práva a povinnosti účastníku cestovní smlouvy a především náležitosti takové smlouvy, jejichž absence může způsobit neplatnost cestovní smlouvy, a to neplatnost buď absolutní nebo relativní.²²

Nejrozsáhlejší novelu provedl zákon č. 367/2000 Sb.,²³ který do našeho právního řádu implementoval směrnice Rady č. 93/13/EHS²⁴, 97/7/ES²⁵ a 85/577/EHS.²⁶ Do občanského zákoníku tak byla promítnuta úprava spotřebitelských smluv, a to v ustanoveních § 52 an. ObčZ. Zákon zde definoval, co je to spotřebitelská smlouva a zavedl také pojmy spotřebitel a dodavatel.

¹⁸ Viz op. cit. sub. 3, str. 16.

¹⁹ Směrnice Rady č. 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy. Dostupný z http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1990&T3=314&RechType=RECH_naturel&Submit=Hledat [cit. 2011-08-23].

²⁰ Zákon č. 159/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Například jednostranné zvyšování ceny zájezdu ze strany cestovních kanceláří.

²² Viz důvodová zpráva k zákonu č. 159/1999 Sb.

²³ Zákon č. 367/2000 Sb. ze dne 14. září 2000 kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁴ Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Dostupný z http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1993&T3=13&RechType=RECH_naturel&Submit=Hledat [cit. 2011-08-23].

²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. Dostupný z http://eurlex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1997&T3=7&RechType=RECH_naturel&Submit=Hledat [cit. 2011-08-23].

²⁶ Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory. Dostupný z http://eurlex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1985&T3=577&RechType=RECH_naturel&Submit=Hledat [cit. 2011-08-23].

Tato úprava stanovila, jak je spotřebitel chráněn v obecné rovině a dále zavedla speciální ustanovení chránící spotřebitele týkající se smluv uzavíraných distanční formou a mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele.²⁷

S účinností ke dni 1. července 2002 byla do občanského zákoníku vložena ustanovení o ochraně spotřebitele při uzavírání smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek, tedy tzv. timesharingové smlouvy, a to zákonem č. 135/2002 Sb.,²⁸ kterým byla implementována směrnice č. 94/47/ES.²⁹ Úprava směřuje k tomu, aby byl spotřebitel řádně informován o podmínkách uzavírané smlouvy a o nákladech, které jsou spojeny s užívacím právem, což by mělo výrazně přispět k jeho ochraně před nepřiměřenými a zneužívajícími smluvními podmínkami.³⁰

Další novelizace občanského zákoníku, která měla za cíl zlepšit postavení spotřebitele, když revidovala některá ustanovení o prodeji zboží v obchodě, byla provedena zákonem č. 136/2002 Sb.³¹ Touto novelizací zákonodárce implementoval směrnici č. 1999/44/ES.³² V novelizovaném znění je kladen důraz na zajištění odpovědnosti prodávajícího za každý rozpor se smlouvou o prodeji věci a s tím spojené právo kupujícího zvolit si způsob nápravy. Dále byla nově upravena záruční doba, když dosavadní šestiměsíční záruční doba neodpovídala požadavkům implementované směrnice. S účinností od 1. ledna 2003 tak prodávající ručí dva roky od dodání za veškeré vady spotřebního zboží, které se v této době projeví jako rozpor s kupní smlouvou.³³

²⁷ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 367/2000 Sb.

²⁸ Zákon č. 135/2002 Sb. ze dne 15. března 2002, kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1994:280:0083:063:CS:HTML> [cit. 2011-08-23].

³⁰ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 135/2002 Sb.

³¹ Zákon č. 136/2002 Sb. ze dne 15. března 2002, kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

³² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:171:0012:009:CS:HTML> [cit. 2011-08-23].

³³ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 136/2002 Sb.

Zákonem č. 28/2011 Sb.³⁴ pak bylo stanoveno, že s účinností od 23.2.2011 jsou ustanovení o prodeji zboží v obchodě výslovně aplikovatelná i na spotřebitelské smlouvy o zhotovení věci na zakázku, když tento přístup byl de lege ferenda navrhován některými autory již po předchozí novelizaci provedené zákonem č. 136/2002 Sb.³⁵

K opětovnému doplnění a rozšíření ustanovení o spotřebitelských smlouvách došlo v roce 2006 zákonem č. 56/2006 Sb.,³⁶ který jednak revidoval obecná ustanovení chránící spotřebitele a dále zařadil do občanského zákoníku ustanovení o smlouvách o finančních službách uzavíraných na dálku. Tento zákon provedl implementaci směrnice č. 2002/65/ES,³⁷ a to s účinností k 8. březnu 2006.

Zcela zásadní dopad na úpravu ochrany spotřebitele měla novela provedená zákonem č. 155/2010 Sb.,³⁸ která jednak změnila nazírání na pojem spotřebitel v české právní úpravě a dále stanovila absolutní neplatnost ujednání spotřebitelských smluv.

Do dne účinnosti této novely, tedy do 1. 8. 2010 byla za spotřebitele považována jak osoba fyzická, tak i právnická osoba, která nekoná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.³⁹ Dle nového znění ustanovení § 52 odst. 3 ObčZ, je „spotřebitelem fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“ V novelizovaném znění je tedy jednak osoba spotřebitele zúžena výlučně na osobu fyzickou a dále zákonodárce rozšířil negativní definiční vymezení o „nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“⁴⁰

„Definice spotřebitele tak byla upravena, aby odpovídala současnému evropskému právu. Tento nový přístup odpovídá primárnímu účelu spotřebitelského

³⁴ Zákon č. 28/2011 Sb. ze dne 26. ledna 2011, kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

³⁵ Např. FIALA, Josef. Důsledky zákona č. 136/2002 Sb. pro určení odpovědnosti za vady věci při prodeji v obchodě.

³⁶ Zákon č. 56/2006 Sb. ze dne 2. února 2006, kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb. , o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

³⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES. Dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:271:0016:01:CS:HTML> [cit. 2011-08-23].

³⁸ Zákon č. 155/2010 Sb. ze dne 21. dubna 2010, kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů.

³⁹ Srov. § 52 odst. 3 ObčZ před účinností novelizace provedené zákonem č. 155/2010 Sb.

⁴⁰ Blíže SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele: nenápadná změna se zásadními dopady.

*práva, kterým je ochrana slabší strany spotřebitelské smlouvy. Za slabší stranu nelze považovat právnickou osobu, neboť u ní lze očekávat v jednáních vyšší míru profesionality než je tomu u spotřebitele v užším slova smyslu.*⁴¹

M. Selucká upozorňuje také na skutečnost, že zákonodárce v novelizovaném znění neodstranil terminologický nesmysl „plnění smlouvy“, když v českém právním řádu se neplní smlouva, nýbrž závazek vzniklý na základě smlouvy.⁴²

Zatím poslední novelizace občanského zákoníku, která se týká jeho ochrannářských ustanovení byla provedena zákonem č. 28/2011 Sb.⁴³ Nová úprava nahradila dosavadní právní úpravu týkající se ochrany spotřebitele při uzavírání smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek, obsaženou v ustanoveních § 58 až 65 ObčZ.

Úprava reaguje na vývoj, který v dané oblasti nastal, když v praxi jsou uplatňovány nové rekreační produkty a služby, které nebyly dosavadní úpravou regulovány. V zájmu lepší ochrany spotřebitele je stanoveno minimální množství informací, které musí být spotřebiteli poskytnuto v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy a následně také ve smlouvě.

Předsmluvní informace musí být spotřebiteli poskytnuty písemně a jsou součástí smlouvy. Spotřebitel je dále chráněn čtrnáctidenní lhůtou na odstoupení od smlouvy, když mu je tímto způsobem poskytnut dostatek času ke zvážení, zda chce smlouvu skutečně uzavřít. Navíc pokud spotřebiteli dosud běží lhůta k odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává dočasné užívání ubytovacího zařízení, dlouhodobý rekreační produkt nebo výměna, nelze po spotřebiteli požadovat uhrazení zálohy nebo jiného plnění, či jejich zajištění.⁴⁴

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 155/2010 Sb.

⁴² Viz op. cit. sub. 40.

⁴³ Zákon č. 28/2011 Sb. ze dne ze dne 26. ledna 2011, kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁴⁴ Blíže viz důvodová zpráva k zákonu č. 28/2011 Sb.

1.3 Geneze ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku

Pro aplikaci ochranných ustanovení občanského zákoníku i dalších předpisů je klíčové ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ. Toto ustanovení bylo do českého právního řádu vtěleno s cílem dosažení kompatibility s evropským právem,⁴⁵ konkrétně se směrnicemi Rady č. 93/13/EHS, 97/7/ES a 85/577/EHS.⁴⁶

Tyto směrnice se promítly do českého právního řádu především v ustanoveních občanského zákoníku upravujících spotřebitelské smlouvy a nová úprava ustanovení § 262 ObchZ měla za úkol rozšířit působnost těchto ustanovení na všechny smluvní typy bez ohledu na to, zda jsou zakotveny v občanském nebo obchodním zákoníku.⁴⁷

První a nejdůležitější změny ustanovení § 262 ObchZ doznalo k 1. 1. 2001 v souvislosti s přijetím zákona č. 370/2000Sb.⁴⁸ Znění účinné do 30. 12. 2001 tak bylo následující: *„Nevyplývá-li z tohoto zákona nebo ze zvláštního právního předpisu něco jiného a je-li jenom jedna ze stran právního vztahu podle § 261 odst. 1 nebo 3 podnikatelem, použijí se ustanovení této části na obě strany; ustanovení o odpovědnosti, spotřebitelských smlouvách nebo adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a společných závazcích občanského zákoníku a ustanovení zvláštních zákonů směřujících k ochraně spotřebitele však je třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem.“*

Cílem této úpravy byla ochrana nepodnikatele, který je považován za slabší stranu, jejíž postavení v hospodářských vztazích s podnikateli bylo nezbytné rozdílností právního režimu vyrovnat.⁴⁹

Ustanovení tak chrání nepodnikatele tím, že v obchodních závazkových vztazích omezuje použití úpravy obchodního zákoníku na nepodnikatele a odkazuje na použití

⁴⁵ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 370/2000 Sb.

⁴⁶ Viz op. cit. sub. 3, str. 16.

⁴⁷ VYMAZAL, Lukáš. Ochrana spotřebitele a její meze v obchodním závazkovém právu.

⁴⁸ Zákon č. 370/2000 Sb. ze dne 14. září 2000, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ TOMSA, Miloš. Vztahy podnikatelů se státem, státními příspěvkovými organizacemi a samosprávnými územními jednotkami.

ustanovení zvláštních zákonů, a to i budoucích, které slouží k ochraně spotřebitele a dále vymezuje, která ustanovení občanského zákoníku se i v těchto vztazích budou aplikovat, tedy ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti, spotřebitelských smlouvách nebo adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a společných závazcích.

Ochrana nepodnikatele byla dále posílena i v ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ, které zakázalo vyloučení aplikace ustanovení občanského zákoníku o spotřebitelských smlouvách nebo adhezních smlouvách a zneužívajících klauzulích a ustanovení zvláštních právních předpisů směřujících k ochraně spotřebitele dohodou stran a dále omezilo možnost smluvních stran podřídít dohodou závazkový vztah režimu obchodního zákoníku, když bylo stanoveno, že taková dohoda je neplatná, pokud směřuje ke zhoršení postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem. J. Bejček však trefně poznamenává, že je otázkou, zda se vůbec může konstatovat, že smlouva směřuje ke zhoršení právního postavení nepodnikatele, když odstavec 4 zavádí ochranu nepodnikatele pro veškeré obchodní vztahy.⁵⁰

Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ v dnešním znění se dostalo do českého právního řádu s účinností od 31. 12. 2001 zákonem č. 501/2001 Sb.⁵¹ Tento zákon byl sice z procedurálních důvodů zrušen ke dni 31. 3. 2003 nálezem Ústavního soudu ze dne 2. října 2002, sp. zn. Pl ÚS 5/02⁵² a s účinností ke dni 1. dubna 2003 byl nahrazen

⁵⁰ BEJČEK, Josef. Změny v typologii obchodních závazků.

⁵¹ Zákon č. 501/2001 Sb. ze dne 15. prosince 2001, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁵² Dostupný z <http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=nejptembqgiptcmjxl52xg3q&conversationId=142947#selected-node> [cit. 2011-08-23].

zákonem č. 88/2003 Sb.,⁵³ ale jelikož se Ústavní soud nezabýval věcným obsahem zákona č. 501/2001 Sb. a v nálezu Ústavního soudu proti němu nebyly žádné námitky, zákon č. 88/2003 Sb. byl přijat v téměř totožném znění⁵⁴ a ani celé ustanovení § 262 ObchZ tak již nedoznalo žádných dalších změn.

Oproti úpravě účinné do 30. 12. 2001 došlo pouze k formulačním změnám, které měly pouze lépe vyjádřit řešení prolomení zásady jednotného režimu smluvních stran k ochraně nepodnikatele ve vztahu spadajícím podle obecného vymezení nebo v důsledku dohody smluvních stran do vymezení obchodních závazkových vztahů a řídících se úpravou obchodního zákoníku.^{55 56}

⁵³ Zákon č. 88/2003 Sb. ze dne 26. března 2003, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 501/2001 Sb. a nálezů Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ Blíže viz důvodová zpráva k zákonu č. 88/2003 Sb.

⁵⁵ Blíže viz důvodová zpráva k zákonu č. 501/2001 Sb. („Změna § 262 má lépe vyjádřit původní myšlenku. Ta spočívá v tom, že ochranná ustanovení občanského zákoníku, ale také zvláštních předpisů včetně těch, které budou vydány v budoucnosti, musejí mít přednost před režimem obchodního zákoníku včetně režimu dohodnutého podle odst. 1. Současně se zakotvuje přednost úpravy občanského zákoníku pro úpravu společných závazků a odpovědnosti, jestliže stranou vztahu je nepodnikatel. Tyto úpravy jsou totiž mírnější.)

⁵⁶ Viz op. cit. sub. 49.

2 Interpretace ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku

Obecně jest soukromoprávní úprava závazkových vztahů v českém právním řádu založena na dualitě právní regulace, když je obsažena ve dvou velkých soukromoprávních kodexech, tedy jak v zákoníku obchodním, tak v zákoníku občanském. Některá ustanovení občanského zákoníku však obchodní zákoník vztahuje i na obchodněprávní závazky.⁵⁷

Klíčovým ustanovením pro průnik ochranných ustanovení občanského zákoníku do závazkových vztahů obchodněprávní povahy je právě ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, které umožňuje aplikaci určitých občanskoprávních norem i v obchodních závazkových vztazích, a to bez ohledu na to, zda se jedná o vztahy podle ustanovení § 261 ObchZ nebo vztahy podřízené obchodnímu zákoníku dohodou stran ve smyslu ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ.

Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ se tak v zásadě promítá do všech typů obchodů.⁵⁸ Pro smluvní strany dané smlouvy pak v určitém rozsahu platí různý právní režim. Pro podnikatele platí v plném rozsahu úprava obchodního zákoníku a pro stranu, která není podnikatelem, sice rovněž úprava obchodního zákoníku, ale s odchylkou, že v rozsahu uvedeném v tomto ustanovení, a pokud je to v její prospěch, platí namísto úpravy podle obchodního zákoníku příslušná ustanovení občanského zákoníku a zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele. Půjde především o úpravu odpovědnosti, a to především o odpovědnost podnikatele za škodu vzniklou v důsledku porušení závazku. Při společných závazcích nebude na straně nepodnikatele platit princip solidarity.⁵⁹

Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ však činí značné interpretační potíže, má – li být aplikováno na konkrétní skutkový případ. Především není zcela jasné, jak širokému

⁵⁷ LASÁK, Jan. K relativním obchodním závazkovým vztahům.

⁵⁸ Nepromítá se do vztahů dle § 261 odst. 1 ObchZ ani do vztahů podle §261 odst. 6 ObchZ, pokud jde současně o vztahy podle § 261 odst. 1 ObchZ, ani do vztahů podle § 261 odst. 3 ObchZ, jsou – li jejich účastníci podnikatelé. Nepromítá se ani do vztahů podle § 262 ObchZ, pokud jsou jejich účastníci podnikatelé a dohodli se na použití obchodního zákoníku v případech, kdy jde o vztahy netýkající se jejich podnikatelské činnosti. Nepromítá se dále do závazkových vztahů upravených podle §261 odst. 7 ObchZ, které nejsou obchodněprávní, i když jsou upraveny v rámci § 261 Obchz. – blíže viz MAREK, Karel. Obecná úprava obchodních závazkových vztahů. Dle našeho názoru by se dále nemělo promítat ani do vztahů dle § 261 odst. 2 ObchZ.

⁵⁹ TOMSA Miloš in ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA Stanislav, TOMSA Miloš, et al. Obchodní zákoník : Komentář, str. 992 – 993.

okruhu subjektů je právní norma určena, tedy na jaké subjekty vlastě daná norma dopadá a dále vznikají pochybnosti, jaký okruh vztahů postihuje, a tedy jaká konkrétní ustanovení občanského zákoníku se v obchodních závazkových vztazích budou aplikovat. Je tak více než důležité jednoznačně určit osobní a věcnou působnost ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ.

2.1 Osobní působnost ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku

Pokud budeme uvažovat pouze gramatický výklad ustanovení, situace se zdá bezproblémová. Norma je ve smyslu ustanovení § 263 odst. 1 ObchZ kogentní povahy a nelze se od ní tudíž odchýlit a v obchodněprávních vztazích, kdy jednou stranou je podnikatel a druhou nepodnikatel, protěžuje ochranu nepodnikatele, když přikazuje aplikovat ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele vždy, kdy se tak děje ve prospěch nepodnikatele.

Strany obchodního závazkového vztahu tak v případě, že je jednou ze stran nepodnikatel, mohou mít odlišný právní režim. Pro podnikatele je to plný režim obchodního zákoníku a pro nepodnikatele režim, který je ve výsledku kombinací jak úpravy obchodního zákoníku, tak příslušných ustanovení zákoníku občanského, případně i zvláštních předpisů.

I přesto, že převažuje úprava obchodního zákoníku, ostatní předpisy mohou hrát v určitých případech velmi důležitou roli.⁶⁰

Problém však vzniká při porovnání pojmů spotřebitele a nepodnikatele, které se v daném ustanovení současně vyskytují. Jak široce by však měl být chápán a vykládán pojem nepodnikatel v souvislosti s daným ustanovením?

Můžeme s jistotou říci, že se v současné době nejedná o pojmy synonymní a nelze je zaměňovat. Od 1.8.2010 totiž za spotřebitele můžeme považovat pouze fyzickou osobu. Statut spotřebitele a tedy také ochranu, kterou z této pozice požívali některé právnické osoby (občanská sdružení, veřejně prospěšné společnosti, atd.), tak tyto osoby bezesporu ztratili.

Naproti tomu pojem nepodnikatel je mnohem širší, když jednak v sobě obsahuje pojem spotřebitel, tak i právnické osoby, které nejsou podnikateli ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 ObchZ, zejména tedy osoby neziskového charakteru, ale i stát a samosprávné územní jednotky.⁶¹

⁶⁰ Viz op. cit. sub. 49.

⁶¹ Viz op. cit. sub. 40.

Otázkou je, zda čistě gramatický výklad ustanovení, kdy ochrana jest poskytována všem nepodnikatelům bez rozdílu ve stejném rozsahu je skutečně důvodná a účelná a není zde místo spíše pro restriktivní výklad daného ustanovení.

2.1.1 Právní názor Nejvyššího soudu České republiky

V této věci vyjádřil svůj právní názor Nejvyšší soud, a to v rozhodnutí sp. zn. 32 Odo 873/2006.⁶² V této věci žalobce, jako zhotovitel, uzavřel s předchůdkyní žalovaného, okresní nemocnicí, jako objednatelkou písemnou smlouvu o dílo, kterou se zavázal za sjednanou cenu provádět pro nemocnici praní, čištění, žehlení a opravy prádla.

Pro případ prodlení s úhradou ceny díla byl ve smlouvě sjednán úrok z prodlení ve výši 0,3% z dlužné částky denně. Soud prvního stupně posoudil závazkový vztah účastníků podle obchodního zákoníku jako smlouvu o dílo a určil povinnost žalovaného platit úroky z prodlení podle ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ.

Odvolací soud se ztotožnil se závěry prvoinstančního soudu a jeho rozsudek potvrdil. Odvolací soud souhlasil, že věc je nutno posoudit dle obchodního zákoníku, když nemocnice byla v době vzniku státní příspěvkovou organizací a sjednané dílo objednávala za účelem zajištění provozu nemocnice, tedy k uspokojování veřejných potřeb (srov. § 261 odst. 2 ObchZ). Obchodním zákoníkem se v takovém případě řídí i odpovědnost za porušení povinností. Jde-li o výši úroků z prodlení, uplatní se ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ, které umožňuje účastníkům smluvit si výši úroku z prodlení. Odvolací soud dále uvedl, že nemocnice se nenacházela v postavení spotřebitele a byla držitelkou několika živnostenských oprávnění.

Nejvyšší soud dovodil, že danou věc je skutečně nutno posoudit na základě ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ jako závazkový vztah regulovaný normami obchodního zákoníku. Dále konstatoval, že nemocnice tento závazkový vztah uzavírala za účelem řádného naplnění svého poslání, provozování zdravotnického zařízení, a tedy nikoli při své podnikatelské činnosti za účelem dosažení zisku.

Nemocnice tak nevystupovala jako podnikatel, nýbrž jako příspěvková organizace, která se v tomto případě považuje za stát. Skutečnost, že nemocnice byla držitelkou několika živnostenských oprávnění, nemá vliv na její postavení nepodnikatele v tomto konkrétním závazkovém vztahu. Závěr, zda určitý subjekt vystupuje jako podnikatel, či nepodnikatel je třeba činit vždy s ohledem na konkrétní

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2008, sp.zn. 32 Odo 873/2006.

situaci, konkrétní předmět smlouvy a vzájemné postavení smluvních stran. Je samozřejmě možné, aby v jiných závazkových vztazích nemocnice vystupovala jako podnikatel a uzavírala z této pozice obchodněprávní smlouvy.

Nejvyšší soud tedy uzavřel, že v projednávaném případě nemocnice vystupovala jako nepodnikatel, který uzavřel smlouvu o dílo s podnikatelem, a proto je nutno v dané věci aplikovat i ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, který mimo jiné stanoví, že smluvní strana, která není podnikatelem nese odpovědnost za porušení povinností vyplývajících ze závazkového vztahu, jinak regulovaného obchodním zákoníkem, pouze podle zákoníku občanského, což znamená, že odpovědnost za prodlení s plněním peněžitého závazku je nutno posoudit dle ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ, které je dle předchozí judikatury Nejvyššího soudu⁶³ kogentní povahy, z čehož vyplývá, že strany si nemohly sjednat úrok z prodlení ve výši jiné, než stanoví předpisy práva občanského. Ujednání stran o úrocích z prodlení ve výši 0,3% denně je tudíž pro rozpor se zákonem absolutně neplatné podle ustanovení § 39 ObčZ.

Můžeme tedy shrnout, že Nejvyšší soud vycházel striktně z jazykového výkladu ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ a dospěl k závěru, že ustanovení cílí na ochranu nepodnikatele v nejširším možném smyslu, což je závěr, o kterém lze již na základě současně účinné právní úpravy polemizovat.

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. března 2005, sp.zn 33 Odo 1117/2003.

2.1.2 Polemika se závěrem Nejvyššího soudu České republiky

Nejprve jest nutno poznamenat, že rozhodnutí Nejvyššího soudu vycházelo ještě z právního stavu přede dnem 1. 1. 2005, kdy bylo do obchodního zákoníku včleněno ustanovení § 369a ObchZ a samozřejmě také před změnou pojmu spotřebitele.

Právě ze srovnání s ustanovením § 369a ObchZ se zdá, že subjekty státního a veřejného charakteru by neměly požívat ochrany ve smyslu ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ.

Zmíněné ustanovení bylo do obchodního zákoníku včleněno k implementaci směrnice 2000/35/ES,⁶⁴ a to pokud jde o lhůtu splatnosti a obecné určení výše úroků z prodlení. Cílem této úpravy je chránit malé a střední podniky při veškerých obchodních transakcích, bez ohledu na to, zda jsou prováděny mezi soukromými nebo veřejnými podniky nebo mezi podniky a orgány veřejné moci.⁶⁵

Ve směrnici 2011/7/EU,⁶⁶ která navazuje na směrnici 2000/35/ES se výslovně uvádí, že „orgány veřejné moci mají zpravidla výhodu jistějších, předvídatelnějších a trvalejších příjmů než podniky. Kromě toho mohou mnohé orgány veřejné moci získat financování za atraktivnějších podmínek než podniky. Zároveň jsou orgány veřejné moci při dosahování svých cílů méně závislé na budování stálých obchodních vztahů než podniky.“ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ve smyslu uvedených směrnic mají subjekty státního a veřejného charakteru v obchodních závazkových vztazích silnější postavení než podnikatelé a pozbývá smyslu poskytovat jim ochranu ve smyslu ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ.

Stejný názor má i M. Tomsa, když uvádí, že z ekonomického hlediska je postavení státu v jeho hospodářských vztazích s podnikateli silné, neboť se často jedná o dodávky velké, nebo ve svém úhrnu značné a jsou proto pro podnikatele významné.

⁶⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Dostupný z <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:200:0035:01:CS:HTML> [cit. 2011-08-23].

⁶⁵ TOMSA Miloš in ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA Stanislav, TOMSA Miloš, et al. Obchodní zákoník : Komentář, str. 1101.

⁶⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Dostupný z <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:048:0001:01:CS:HTML> [cit. 2011-08-23].

Neodpovídá tedy, aby stát, stejně jako obce, kraje a další organizace, které využívají veřejných prostředků k zajištění hospodářských potřeb, jako jsou například státní příspěvkové organizace, byly obecně považovány za slabší stranu.

M. Tomsa dále navrhuje vypustit podmínku uvedenou v ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ při vymezení obchodních závazkových vztahů a postavit uvedené subjekty na roveň podnikatelům, neboť se vesměs jedná o subjekty, které mají svou hospodářskou činnost provádět s náležitou péčí a lze tedy od nich a od pracovníků takovou činností pověřených vyžadovat náležitou míru znalostí a potřebnou odbornou úroveň.⁶⁷

K takovému závěru se kloní i J. Bejček, který považuje stát obce i kraje za korporace mocensky, informačně, personálně i materiálně velmi dobře vybavené a nevidí důvod, proč by tyto subjekty měly požívat výhod ochranyhodného spotřebitele. Na takovou interpretaci nazírá jako na absurdní, když lze sotva připustit, že zákonodárce měl v úmyslu výše uvedeným subjektům přiznat postavení slabého spotřebitele jen proto, že nepodnikají. Gramaticky se ovšem takové interpretaci nedá ničeho vytknout.⁶⁸

J. Bejček však navrhuje ještě radikálnější omezení působnosti ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, když se domnívá, že na právnické osoby obecně se nemůže toto ochranné ustanovení aplikovat, když i současný legislativní vývoj se přiklání k evropskému trendu chápat spotřebitele pouze jako fyzickou osobu a připomíná, že i evropské právo nazírá na spotřebitele jako na osobu fyzickou.⁶⁹

Takovému závěru svědčí i formulace v důvodové zprávě k zákonu č. 155/2010 Sb., který zúžil definici spotřebitele pouze na fyzickou osobu v občanském zákoníku i v zákonu o ochraně spotřebitele, tedy že „za slabší stranu nelze považovat právnickou osobu, neboť u ní lze očekávat v jednáních vyšší míru profesionality než je tomu u spotřebitele v užším slova smyslu.“⁷⁰

⁶⁷ Viz op. cit. sub. 49.

⁶⁸ BEJČEK, Josef; ELIÁŠ, Karel; RABAN, Přemysl. Kurs obchodního práva : Obchodní závazky, str. 29 – 30.

⁶⁹ BEJČEK, Josef. Některé důsledky zákonného a soudcovského ohledu na "slabou" a "slabší" vyjednávací pozici obchodního partnera.

⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 155/2010 Sb.

K závěru, že ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ by mělo dopadat pouze na ty obchodní závazkové vztahy, v nichž vystupují spotřebitelé dochází i K. Eichlerová, která ovšem neuvádí, jak široce chápe pojem spotřebitele.⁷¹ K. Eichlerová však výslovně uvádí, že ochrana by neměla být poskytována osobám, které obchodní zákoník v ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ staví na roveň podnikatelům.⁷² K závěru, že ustanovení musí být vykládáno restriktivně se kloní i J. Pokorná.⁷³

⁷¹ Vyjádření K. Eichlerové je z doby před nabytím účinnosti zákona č. 155/2010 Sb., tedy z doby, kdy mohla být i právnická osoba teoreticky chápána jako spotřebitel.

⁷² Rozhodnutí NS ČR ze dne 30.10. 2008, sp.zn. 32 Odo 873/2006 : Rozhodnutí NS ČR ze dne 17.3.2005, sp.zn. 33 Odo 1117/2003.

⁷³ POKORNÁ, Jarmila. Ochrana nepodnikatele a členové orgánů obchodních společností.

2.1.3 Možné závěry o osobní působnosti ustanovení

§ 262 odst. 4 obchodního zákoníku

Nejjednodušším interpretačním závěrem zdá se být interpretace Nejvyššího soudu, který při určení osobní působnosti vycházel striktně z jazykového výkladu pojmu nepodnikatel a poskytl tak ochranu velmi širokému poli subjektů, aniž by zkoumal, zda taková ochrana je důvodná a účelná. Soudce Nejvyššího soudu Zdeněk Des k tomuto dodává, že takový závěr Nejvyšší soud zaujmul zejména proto, že by bylo velmi obtížné zjišťovat, zda ta která strana má skutečně slabší či silnější postavení, a proto soud tuto ochranu poskytl všem nepodnikatelům bez rozdílu.⁷⁴

Obáváme se však, že v tomto případě je pouhý jazykový výklad nedostatečný. I Ústavní soud ve svých nálezech konstatoval, že „*naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu. Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevdělanosti, smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity.*⁷⁵ Soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku.“⁷⁶

Domníváme se, že v daném případě je na místě použít teleologickou redukci⁷⁷ daného ustanovení, neboť na základě výše uvedených argumentů se doslovný jazykový výklad jeví jako absurdní a neopodstatněný.

Otázkou ovšem je, jak široký okruh případů z daného ustanovení vyjmout? Zcela jistě nelze popřít, že se předmětné ustanovení bude vztahovat na spotřebitele

⁷⁴ Viz op. cit. sub. 72.

⁷⁵ Nález Pléna Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (nález byl vyhlášen pod č. 30/1998 Sb.).

⁷⁶ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 4. února 1997 sp. zn. Pl. ÚS 21/96 (nález byl vyhlášen pod č. 63/1997 Sb.).

⁷⁷ Blíže k tomuto argumentačnímu postupu viz MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva : Úvod do právní argumentace, str. 248 – 251.

v dnešním pojetí, ale můžeme také na právnickou osobu nahlížet jako na slabší stranu a poskytnout jí spotřebitelskou ochranu?

Za všeobecně akceptovatelný důvod odlišného právního zacházení, tedy uznání nerovnosti stran, je považována nerovnost faktická, spočívající v informační a motivační asymetrii stran.⁷⁸ Musíme připustit, že taková nerovnost zcela jistě může vzniknout i v neprospěch právnické osoby. Jako řešení by se tedy mohlo zdát nejlepší posuzovat rovnost stran in concreto a zohlednit vždy postavení konkrétní právnické osoby v konkrétním závazkovém vztahu. Takové řešení by ale zcela jistě mělo negativní vliv na právní jistotu účastníků, když i posuzování jejich vzájemného postavení soudem by záviselo především na subjektivním názoru daného soudce. Těžko si lze potom představit, že by takové posuzování prováděli samotní účastníci.

Dle našeho názoru spotřebitelskou ochranu jistě nelze vztahovat na právnické osoby státního a veřejného charakteru, když i z výše uvedených směrnic vyplývá, že v evropském právu jsou obecně pojímány jako subjekty silné a předmětné ustanovení má přitom ochranný charakter, tedy má chránit slabší stranu závazkového vztahu. Jedná se o subjekty personálně i majetkově dobře vybavené, které by navíc měly svou činnost vykonávat s náležitou péčí.

Mezi právnickými osobami soukromoprávní povahy na jednu stranu převládají velké rozdíly, které plynou z jejich rozdílného zázemí, a to především co do materiální a kapitálové vybavenosti a také co do počtu osob, které za danou právnickou osobou stojí, ovšem na druhou stranu si musíme uvědomit, že každá taková právnická osoba byla založena za určitým účelem, v rámci jehož vykonávání by měla být profesionálem.

Vzhledem k tomuto a vzhledem k tomu, že již výše zmíněná novelizace občanského zákoníku a zákona o ochraně spotřebitele odepřela spotřebitelskou ochranu právnickým osobám, přikláníme se k názoru, že ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ by mělo mířit pouze na ochranu spotřebitele.

I přes tento závěr v této práci dále užíváme pojem nepodnikatel a nikoli pouze spotřebitel, jelikož se jedná o termín, který užívá probírané ustanovení a domníváme se, že takový postup přispěje k zachování přehlednosti práce. Tento postup je však porušen

⁷⁸ Viz op. cit. sub. 69.

v závěru práce, kde jest použit výhradně pojem spotřebitel, namísto nepodnikatel, jelikož se jedná o část, která shrnuje veškeré závěry v této práci uskutečněné.

2.2 Věcná působnost ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku

Pro určení věcné působnosti ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ jej musíme nejprve správně interpretovat. Interpretační potíže nečiní ani věta první přemětného ustanovení, ani jeho věta poslední. Z první věty vyplývá, že režim obchodněprávního závazkového vztahu, ve kterém na jedné straně vystupuje podnikatel a na druhé nepodnikatel se řídí obchodním zákoníkem, a to pro obě strany. Z věty poslední pak plyne, že na postavení smluvní strany, která není podnikatelem se obligatorně použijí ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za porušení povinností a ustanovení o společných závazcích.

Problémy činí jeho první věta za středníkem, tedy *„ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem.“*

Z této věty vyplývá, že se vždy ve prospěch nepodnikatele aplikují ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách a zneužívajících klauzulích, čímž jsou míněna především ustanovení § 51a a.n. ObčZ.⁷⁹ Interpretační potíže pak činí jednak spojení *„je – li to ve prospěch smluvní strany,“* ale především pojem *„jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele.“*⁸⁰

Hledáním smyslu obratu *„je – li to ve prospěch smluvní strany“* můžeme dojít ke třem závěrům. M. Tomsa uvádí, že vyjmenovaná ustanovení občanského zákoníku a ustanovení zvláštních předpisů směřujících k ochraně spotřebitele se v obchodních závazkových vztazích, v nichž jednou ze stran je nepodnikatel, použijí v případě, kdy je to ve prospěch strany, která není podnikatelem. Použijí se ustanovení, která jsou pro nepodnikatele výhodnější.⁸¹ Úprava obchodního zákoníku se tedy nepoužije, pokud občanský zákoník či jiný právní předpis bude obsahovat ustanovení o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele a zároveň takové ustanovení bude ku prospěchu nepodnikatele.

⁷⁹ Blíže viz kapitola 1.2.

⁸⁰ Viz op. cit. sub. 47.

⁸¹ TOMSA Miloš in ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA Stanislav, TOMSA Miloš, et al. Obchodní zákoník : Komentář, str. 993.

L. Vymazal se však domnívá, že pro kritérium výhodnosti není opora v textu zákona a vykládá zmíněný obrat tak, že obchodní zákoník se nepoužije, pokud občanský zákoník či jiný právní předpis bude obsahovat ustanovení o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele. Takové ustanovení pak bude aplikováno ve prospěch spotřebitele.

Poslední možnost výkladu pak nabízí použít ustanovení o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích vždy a jiná ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů pouze tehdy, směřují – li k ochraně spotřebitele, neboť zde vyvstává otázka, proč by zákonodárce používal výčtu, když všechny jeho prvky se dají podřadit právě pod ustanovení směřující k ochraně spotřebitele.⁸²

Nastíněné možnosti interpretace však nepředstavují žádný praktický problém, neboť při každé variantě se spotřebitelská ustanovení aplikují pouze na jednu stranu závazkového vztahu a zároveň tato ustanovení budou ze své povahy vždy ku prospěchu spotřebitele, neboť se zdá nemožné v naší právní úpravě smluvního práva vymyslet příklad, ve kterém by se ustanovení, kterými se řídí práva a povinnosti stran spotřebitelské smlouvy jevila jako zneužívající ve prospěch spotřebitele.⁸³

Praktické problémy však činí výklad spojení „jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele“. Toto slovní spojení můžeme interpretovat jednak tak, že ve prospěch podnikatele lze použít jakékoli ustanovení občanského zákoníku i jiných zákonů, které pro něj představuje mírnější režim, tedy i taková ustanovení, která primárně nesměřují k ochraně spotřebitele. Druhou výkladovou alternativou je pak postup, kdy se ve prospěch nepodnikatele aplikují pouze ta ustanovení, jejichž hlavním smyslem je ochrana spotřebitele. Poskytují mu tedy ochranu záměrnou.

L. Vymazal se domnívá, že je nutno striktně odlišovat ustanovení směřující k ochraně spotřebitele a ustanovení, která se jednoduše zdají pro jednu stranu výhodnější, mírnější, ale primárně nesměřují k ochraně slabší smluvní strany.

⁸² Viz op. cit. sub. 47.

⁸³ DĚDIČ, Jan; ČECH, Petr. Obchodní právo po vstupu ČR do EU, str. 382.

Skutečnost, že občanský zákoník upravuje podobný druh společenských vztahů odlišně od obchodního zákoníku neznamena, že úprava občanskoprávní je automaticky úprava směřující k ochraně spotřebitele. Odlišná úprava tedy nemusí znamenat, že se nutně jedná o spotřebitelskou ochranu, nýbrž je prostým výsledkem dvou různých legislativních procesů ústících do dvou různých kodexů bez dalších souvislostí relevantních pro ochranu spotřebitele. L. Vymazal tedy navrhuje aplikovat pouze ta ustanovení, jejichž primárním účelem je ochrana spotřebitele.⁸⁴

Opačný názor má zřejmě J. Bejček, který váže aplikaci ochranných ustanovení uvedených v ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ pouze na jejich výhodnost, či příznivost pro stranu, která je nepodnikatelem.⁸⁵ Taktéž P. Jelínková využívá pouze kritérium výhodnosti pro nepodnikatele a dovozuje tak například možnost aplikace ustanovení o promlčecí lhůtě v obchodněprávních vztazích s nepodnikatelským prvkem, což je dle našeho názoru závěr chybný.⁸⁶

M. Selucká uvádí, že nelze ani považovat jakékoli ustanovení občanského zákoníku, které je pro nepodnikatele výhodnější než úprava v obchodním zákoníku za nevýslovně prosazující ochranu spotřebitele a dovozovat tak přednost aplikaci občanského zákoníku a na druhou stranu nelze ani zcela vyloučit možnost nevýslovné ochrany spotřebitele u tradičních institutů soukromého práva. Navrhuje tedy hodnotit každé jednotlivé ustanovení v kontextu směrnic chránících spotřebitele a v kontextu judikatury ESD a podle povahy ustanovení či podle vzájemného vztahu úpravy obchodního zákoníku a občanského zákoníku či jiného předpisu zhodnotit, zda – li prosazuje nevýslovnou ochranu spotřebitele či nikoli.⁸⁷

Vzhledem ke skutečnosti, že se ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ dostalo do našeho právního řádu jako důsledek implementace příslušných směrnic k ochraně spotřebitele, aby tak byla rozšířena působnost ustanovení chránících spotřebitele i na obchodní vztahy, připadá nám logické, aby se v obchodněprávních vztazích s nepodnikatelským prvkem aplikovala pouze ta ustanovení občanského zákoníku i jiných zákonů, která svou podstatou primárně cílí na ochranu spotřebitele.

⁸⁴ Viz op. cit. sub. 47.

⁸⁵ Viz op. cit. sub. 50.

⁸⁶ JELÍNKOVÁ, Petra. Aplikace ustanovení § 262 obchodního zákoníku ve vztahu k jiným ustanovením.

⁸⁷ Viz op. cit. sub. 3, str. 26 – 27.

I z dikce daného ustanovení je patrný silný vztah právě ke spotřebitelským ustanovením a domníváme se, že by bylo chybou aplikovat jakékoli ustanovení, které je pouze jaksi mimochodem mírnější ve prospěch nepodnikatele.

M. Selucká však upozorňuje, že směrnice chránící spotřebitele nemusí být do našeho právního řádu prováděny, pokud již česká úprava obsahuje instituty, které smyslu a účelu směrnic dosahují. Některé stávající právní instituty tak chrání spotřebitele, a proto je možné je aplikovat i v obchodněprávních vztazích se spotřebitelským prvkem.⁸⁸

Ztotožňujeme se tak s právním názorem L. Vymazala a M. Selucké, totiž že ve prospěch nepodnikatele se aplikují pouze ta ustanovení, jejichž hlavním smyslem je ochrana spotřebitele, s tím, že za taková ustanovení musíme považovat i ustanovení, která nebyla do našeho právního řádu výslovně přijata jako spotřebitelská, ale v kontextu směrnic chránících spotřebitele a z jejich povahy vyplývá, že k ochraně spotřebitele směřují, jinými slovy, že záměrně chrání slabší stranu smluvního vztahu.

Aplikují se veškerá ustanovení, která jsou určena k ochraně spotřebitele, tedy taková, která záměrně favorizují slabší smluvní stranu proti podnikatelskému profesionálovi.⁸⁹

Je nám jasné, že takový závěr neprospívá právní jistotě účastníků obchodních závazkových vztahů s nepodnikatelským prvkem, neboť konečný závěr, zda to či ono ustanovení občanského zákoníku je možno ve prospěch nepodnikatele aplikovat vyžaduje poměrně náročný rozbor daného ustanovení, abychom zjistili, zda se jedná o ustanovení směřující k ochraně spotřebitele, či zda půjde pouze o odlišnou právní úpravu pramenící z odlišnosti různých právních předpisů. Domníváme se však, že opačný výklad, tedy že ve prospěch nepodnikatele lze aplikovat jakékoli mírnější ustanovení, by taktéž nebyl ku prospěchu právní jistoty účastníků.

Ve prospěch uvedené výkladové alternativy dále uveďme, že pokud by záměr zákonodárce byl opačný, než námi zaujatý názor, lze předpokládat, že by výslovně stanovil, že lze použít veškerá ustanovení občanského zákoníku a případně dalších předpisů, směřují – li k ochraně nepodnikatele a nemluvil by o ustanoveních o

⁸⁸ Viz op. cit. sub. 3, str. 26 – 27.

⁸⁹ Viz op. cit. sub. 47.

spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiných ustanoveních směřujících k ochraně spotřebitele.

3 Odpovědnost za porušení povinností

Odpovědností za porušení povinností rozumíme především odpovědnost za škodu a dále také odpovědnost za porušení povinnosti splnit svůj dluh řádně a včas, tedy odpovědnost za prodlení a vadné plnění.⁹⁰

V této práci se zaměříme pouze na odpovědnost za prodlení s plněním peněžitého dluhu, neboť v praxi a teorii není jednotný názor, jak ustanovení týkající se odpovědnosti za prodlení interpretovat a aplikovat. Konkrétně jde o názorové rozpory, zda ustanovení § 517 ObčZ je kogentní či dispozitivní povahy a zda si tedy účastníci obchodního závazkového vztahu s nepodnikatelským prvkem mohou smluvit výši úroků z prodlení v odlišné výši, než je stanoví předpisy práva občanského.

Není pochyb o tom, že v obchodních závazkových vztazích s nepodnikatelským prvkem se bude ohledně odpovědnosti za porušení povinností vždy aplikovat úprava občanského zákoníku, neboť v ustanovení § 262 odst. 4 věta druhá ObchZ je výslovně stanoveno, že: „*smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku.*“

I když například P. Jelínková váže použití občanskoprávní odpovědnosti na výhodnost pro smluvní stranu, která je spotřebitelem, když uvádí, že podmínky pro to, aby byla osoba občanskoprávně odpovědná jsou přísnější, než je tomu u podmínek obchodněprávních, neboť dle občanského zákoníku je většinou nutná i subjektivní stránka odpovědnosti, zatímco odpovědnost obchodněprávní je konstruována bez ohledu na zavinění. Podmínky občanskoprávní odpovědnosti jsou tedy přísnější, a proto i výhodnější pro spotřebitele, a proto se použije úprava občanského zákoníku.⁹¹

P. Jelínková tedy nakonec dochází ke stejnému závěru, tedy že odpovědnost za porušení povinností se bude posuzovat dle úpravy občanskoprávní. Ovšem dle našeho názoru je chybou odvozovat použití občanskoprávní odpovědnosti za porušení povinností od výhodnosti, či prospěšnosti pro nepodnikatele. Odpovědnost nepodnikatele za porušení povinností se totiž bude řídit vždy občanským

⁹⁰ Viz op. cit. sub. 3, str. 26.

⁹¹ Viz op. cit. sub. 86.

zákoníkem, a to bez ohledu na výhodnost, či prospěšnost pro spotřebitele, jak správně uvádí i M. Selucká⁹² a L. Vymazal.⁹³

⁹² Viz op. cit. sub. 3.

⁹³ Viz op. cit. sub. 47.

3.1 Přípustnost smluvních úroků z prodlení

Podle občanského zákoníku, konkrétně dle ustanovení § 517 odst. 1 věty první, *„dlužník, který svůj dluh řádně a včas nesplní, je v prodlení“* a ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ dále stanoví, že *„jde – li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má věřitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroky z prodlení, není li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis.“*

Je ovšem rozporuplné, zda tato úprava je z hlediska stanovení výše úroků z prodlení kogentní, či dispoitivní povahy, tedy zda účastníci obchodněprávních vztahů s nepodnikatelským prvkem a samozřejmě v obecném pojetí též účastníci občanskoprávních vztahů mohou svým shodným vyjádřením vůle vyloučit aplikaci tohoto ustanovení na jejich právní vztah a stanovit si výši úroků z prodlení odchylně od výše stanovené prováděcím předpisem, či nikoli.

3.1.1 Judikatura Nejvyššího soudu České republiky

Dle současné judikatury Nejvyššího soudu není možné si takové odchylné ujednání smluvit a ustanovení § 517 ObčZ má tedy kogentní povahu. Tento názor byl Nejvyšším soudem prvně vysloven v rozhodnutí sp.zn. 33 Odo 1117/2003,⁹⁴ kde jest uvedeno, že ustanovení § 517 odst. 2 věty za středníkem ObčZ sice přímo nezakazuje dohodu účastníků o odchylné výši úroků z prodlení, nicméně kogentnost tohoto ustanovení vyplývá z jeho povahy.

Pokud se totiž uvádí, že „výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis“ nelze dle gramatického výkladu dojít k jinému názoru, než že výše úroků nemůže být stanovena jinak, a to ani dohodou účastníků.

Dispozitivnost ustanovení nelze odvodit ani ze srovnání § 517 odst. 2 ObčZ s ustanovením § 369 odst. 1 ObchZ, které rovněž upravuje úroky z prodlení, byť ve sféře obchodněprávní a je nepopíratelně dispozitivní povahy, když dohodu účastníků ohledně výše úroků z prodlení výslovně předvidá a stanoví, že *„dlužník je povinen platit z nezaplacené částky úroky z prodlení určené ve smlouvě, jinak určené předpisy práva občanského.“* Nejvyšší soud poukazuje na skutečnost, že pokud by zákonodárce chtěl zakotvit možnost smluvní úpravy výše úroků z prodlení i ve vztazích občanskoprávních, postupoval by obdobně a možnost takové dohody by výslovně stanovil.

Z hlediska funkční interpretace pak Nejvyšší soud porovnává institut úroků z prodlení a smluvní pokuty a dochází k závěru, že pokud by bylo možno stanovit smluvně výši úroků z prodlení, stejně jako výši smluvní pokuty, docházelo by tak ke stírání rozdílů mezi úroky z prodlení a smluvní pokutou, když právo na smluvní pokutu, stejně jako stanovení její výše je ponecháno na vůli účastníků a naopak právo na úrok z prodlení vzniká přímo ze zákona a tedy i jejich výše by měla být stanovena na základě zákona.

Nejvyšší soud dále poukazuje na skutečnost, že kogentnost předmětného ustanovení podporuje i právní teorie a odkazuje na příslušné autory.⁹⁵

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.3.2005, sp.zn. 33 Odo 1117/2003.

⁹⁵ Bejček, J., Režim smluvních pokut a úroků z prodlení, Daně 94, 7., Bejček, J., Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení, Časopis pro právní vědu a praxi 95, 1., Biolek, V., Wildt, P., K rozlišování mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení, časopis

Nejvyšší soud poté upozorňuje, že jeho interpretace je v souladu s čl. 2. odst. 3 Listiny základních práv a svobod a uvádí, že „*je – li výše úroků z prodlení v občanském zákoníku stanovena kogentně a účastníkům není umožněno, aby si svá práva a povinnosti upravili jiným, než v ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ stanoveným způsobem, je třeba případnou jinou dohodu účastníků považovat z hlediska článku 2 odst. 3 Listiny za zakázanou.*“

Právní rozhledy, 97, 9., Zlesák, T., Kuchař, O., Smlouva na pojištění majetku, Právní rádce 98, 5., Petr, B., Ještě jednou k problematice smluvních pokut, Právní rozhledy, 99, 4.

3.1.2 Poznámky k judikatuře Nejvyššího soudu České republiky

Nejvyšší soud ve svém odůvodnění kogentního charakteru ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ uvažuje pouze gramatický a funkční výklad tohoto ustanovení, což se jeví jako nedostatečné a právě na půdě Nejvyššího soudu bychom očekávali podrobnější a propracovanější argumentaci.

Ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud uvádí, že ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ výslovně nezakazuje odlišnou dohodu stran a kogentnost ustanovení odvozuje od jeho povahy, především od jeho gramatického výkladu.

Přikláníme se však k názoru, že není na místě dovozovat kogentnost předmětného ustanovení z odkazu na prováděcí předpis. Jedná se pouze o legislativně - technický způsob vyjádření právní normy.⁹⁶ J. Alexander dále poznamenává, že podobným způsobem by se dalo argumentovat i v odlišných případech a dovést tak kogentnost ustanovení, která výslovně nepřipouští možnost odchylné úpravy. Jako příklad pak uvádí ustanovení § 696 odst. 6 ObčZ.^{97 98}

Dle našeho názoru tedy nelze na základě gramatického výkladu předmětného ustanovení zaujmout jednoznačný závěr ani o kogentnosti ani o dispozitivnosti ustanovení, jelikož jeho formulace se nedá vykládat v jednoznačný prospěch ani jedné z variant.

Nejvyšší soud dále používá přirovnání k ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ, které dohodu účastníků závazkového vztahu výslovně předvídá. Toto srovnání však nemůže být relevantním argumentem, ze kterého by se dala jednoznačně odvodit kogentnost občanskoprávní úpravy. Na druhou stranu z uvedeného srovnání nemůžeme dovést ani povahu dispozitivní.

Obchodní zákoník ve svém ustanovení § 263 odst. 1 totiž označuje všechna vybraná ustanovení kogentní povahy a ostatní pak označuje jako dispozitivní. Formulace jednotlivých ustanovení obchodního zákoníku proto nemá vliv na to, zda je

⁹⁶ HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Opravdu si nemohou nepodnikatel a podnikatel platně smluvit úrok z prodlení jiný než podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb.?

⁹⁷ Dle tohoto ustanovení „způsob výpočtu úhrady za plnění poskytovaná s užíváním bytu a způsob jejich placení stanoví zvláštní právní předpis,“ ačkoli nejsou pochybnosti, že totéž lze stanovit na základě smluvního ujednání.

⁹⁸ ALEXANDER, Juraj. Ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení.

dané ustanovení kogentní či dispozitivní povahy.⁹⁹ J. Bejček dokonce označuje výslovně vyjádřenou možnost odchylné dohody stran o výši úroků jako nadbytečnou a matoucí a navíc upozorňuje, že celé ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ je formulováno zcela nesmyslně i bez nadbytečného potvrzování své dispozitivnosti, když stanoví, že „*není – li smluvena sazba úroků z prodlení , je dlužník povinen platit úroky z prodlení určené ve smlouvě.*“ Pokud bychom ustanovení vykládali čistě gramaticky a nikoli podle předpokládaného významu, nedalo by se vůbec aplikovat.

Tvrzení Nejvyššího soudu, že pokud zákonodárce zamýšlel upravit ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ jako dispozitivní, nic mu nebránilo postupovat jako v případě ustanovení § 369 odst. 1 ObchZ a učinit tak výslovně, také není příliš přesvědčivé. Jednak se ihned nabízí protiargument, že pokud zákonodárce skutečně chtěl vyloučit odchylnou dohodu stran v otázce výše úroků z prodlení v občanském zákoníku, nic mu nebránilo tak učinit a výslovně ji zakázat, nebo mohl alespoň volit formulaci, která by pochybnosti o jeho vůli nevzbuzovala.¹⁰⁰

Nejvyšší soud dále vycházel z funkční interpretace ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ a dochází k závěru, že „*institut úroku z prodlení plní v občanskoprávní úpravě funkci nepříznivé majetkové sankce vůči dlužníku za nikoli včasné splnění peněžitého dluhu. Obdobnou funkci může plnit rovněž institut smluvní pokuty.*“ Výše smluvní pokuty je ponechána na dohodě stran s tím, že je omezena pouze korektivem dobrých mravů. Možností dohody o výši úroku z prodlení by tedy dle Nejvyššího soudu došlo k stírání rozdílů mezi úrokem z prodlení a smluvní pokutou, z čehož dovozuje, že výše úroků z prodlení jest pro účastníky závazná.

Taková argumentace je ovšem sporná a jak upozorňuje i J. Alexander, vede ke zcela absurdním závěrům, totiž že co do práv a povinností stran naprosto identických ustanovení může být jedno platné a druhé nikoli.^{101 102}

⁹⁹ Viz op. cit. sub. 98.

¹⁰⁰ BEJČEK, Josef. Povaha ustanovení o úrocích z prodlení.

¹⁰¹ Viz op. cit. sub. 98.

¹⁰² Pokud se dlužník s věřitelem dohodnou, že dlužník v případě prodlení se splněním dluhu uhradí úrok z prodlení o 0,05% za každý den prodlení vyšší, než je zákonem stanovená výše, bude takové ujednání neplatné. Pokud si však účastníci smluví, že dlužník v případě prodlení zaplatí, bez ohledu na zavinění a bez vlivu na právo věřitele žádat náhradu škody, smluvní pokutu ve výši 0,05 % z dlužné částky za každý den prodlení, bude toto ujednání platné a

J. Bejček a K. Eichlerová shodně upozorňují, že v souladu se zásadou smluvní volnosti je i souběžné sjednání a kombinace různých způsobů zajištění závazků, tedy i smluvní pokuty a úroku z prodlení. Dále odkazují na úpravu obchodněprávní, kde je tento postup běžný a nikým nezpochybňovaný. K. Eichlerová dále vyzdvihuje jednotu soukromého práva a uvádí, že pokud lze platně smluvit úrok z prodlení i smluvní pokutu v obchodních závazkových vztazích, neměl by být takový postup na závadu ani ve vztazích občanskoprávních.^{103 104} Obecnou platnost principu jednoty soukromého práva však zpochybňuje soudkyně Nejvyššího soudu B. Moudrá, když uvádí, že princip není v praxi plně realizován.¹⁰⁵

Nutno jest také zmínit, že někteří autoři¹⁰⁶ se domnívají, že nelze platně smluvit smluvní pokutu sjednanou pro případ prodlení v závislosti na délce trvání prodlení a výši dlužné částky, i když Nejvyšší soud vyjádřil své přesvědčení, že takové ujednání je platné.¹⁰⁷ R. Pelikán pak jako hlavní rozdíl mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení vidí v tom, že smluvní pokuta paušalizuje škodu vzniklou nesplněním závazku nebo řádným a včasným nesplněním závazku a úrok z prodlení pak škodu způsobenou prodlením se splněním závazku, a proto závislou co do své výše na době trvání prodlení. Na smluvní pokutu tedy nahlíží jako na pevnou částku, jejímž účelem je paušalizovat jen právě škodu nezávislou na prodlení a nikoli jako na částku proměnlivou v čase, průběžně narůstající s prodlužujícím se prodlením dlužníka.

Pokud si tedy strany sjednají smluvní pokutu, kdy její výše bude určena jako procento z dlužné částky v závislosti na době trvání prodlení s úhradou dluhu, nesjednávají si ve skutečnosti smluvní pokutu, ale úrok z prodlení v jiné než zákonné výši.¹⁰⁸

dlužník bude v případě prodlení povinen uhradit jak smluvní pokutu, tak zákonný úrok z prodlení.

¹⁰³ Viz op. cit. sub. 100.

¹⁰⁴ Viz op. cit. sub. 72.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Srov. např. Bišek, V., Wildt, P. K rozlišování mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení. Právní rozhledy, 1997, č. 9, nebo Petr, B. Ještě jednou k problematice smluvních pokut. Právní rozhledy, 1999, č. 4, či Robert Pelikán: Několik poznámek k problematice půjčování peněz spotřebitelům. Právní rozhledy 2008, č.3.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98.

¹⁰⁸ PELIKÁN, Robert. Několik poznámek k půjčování peněz spotřebitelům. Právní rozhledy. 2008, 3, s. 86.

R. Pelikán tedy v podstatě vychází z argumentace Krajského soudu v Praze, konkrétně z jeho rozhodnutí ze dne 8. 7. 1998, které bylo později výše zmíněným rozhodnutím Nejvyššího soudu zrušeno, či podobného rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích,¹⁰⁹ které označují popsany způsob stanovení výše smluvní pokuty jako obcházení zákona.

Přikláníme se k názoru, že smluvní pokutu lze stanovit procentní sazbou z dlužné částky a domníváme se, že institut smluvní pokuty a úroku z prodlení se vzájemně nevylučují a mohou tedy být smlouveny vedle sebe, pokud jsou přiměřené, což ostatně nezpochybňuje ani soudkyně Nejvyššího soudu I. Zlatohlávková.¹¹⁰

Neexistuje tedy významný důvod pro potřebu rozlišovat mezi smluvní pokutou vázanou na prodlení dlužníka v závislosti na výši dlužné částky a době trvání prodlení a smluveným úrokem z prodlení. J. Alexander uvádí, že jediným důvodem pro potřebu jednoznačného rozlišení by mohla být odlišnost v úpravě úroku z prodlení a smluvní pokuty, když smluvní pokuta se na rozdíl od úroku z prodlení platí pouze v případě zavinění a vylučuje náhradu škody a potřeba soudů mít jasno, který institut aplikovat.¹¹¹

Souhlasíme s názorem J. Bejčka, že případné prolínání funkcí úroku z prodlení a smluvní pokuty je problémem především teoretickým a možnost dohody smluvního úroku z prodlení nijak neškodí účinné ochraně a vymáhání práv smluvních stran.¹¹²

Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí dále odkazuje na některé autory, kteří taktéž dospěli k závěru o kogentnosti dotčeného ustanovení. K tomu je nutno poznamenat, že např. J. Bejček výslovně označil jím původně vyjádřený názor o kogentní úpravě úroků z prodlení jako „*nepromyšlené marginální vyjádření, které nespĺňuje ani základní kritéria přijetí teoretického závěru*“ a po skutečném prozkoumání podstaty úroku z prodlení se jím necítí být vázán.¹¹³

Další jmenovaní autoři vyslovují svůj názor o kogentnosti probíraného ustanovení, nicméně je nutno poznamenat, že tak činí jaksi mimochodem, bez uvedení jakékoli argumentace, neboť citované články se vztahovaly primárně k jinému

¹⁰⁹ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 1997, sp. zn. 8 Co 2675/96.

¹¹⁰ Viz op. cit. sub. 72.

¹¹¹ Viz op. cit. sub. 98.

¹¹² Viz op. cit. sub. 100.

¹¹³ Tamtéž.

problému. Je tedy otázkou, do jaké míry můžeme tento argument Nejvyššího soudu akceptovat, i když z výše uvedeného rozhodnutí vyplývá, že se jedná pouze o argument podpůrný, pomocný.

Nejvyšší soud nakonec uvádí, že závěr o kogentní úpravě úroků z prodlení je v souladu s čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod,¹¹⁴ když, ve výše citovaném textu, dochází k závěru, že smluvený úrok z prodlení je z hlediska zákona považován za zakázaný, neboť úprava ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ je kogentní povahy.

Taková argumentace je z našeho pohledu logicky zcela chybná. Nejvyšší soud totiž při své argumentaci vychází z toho, že daná úprava je kogentní, tedy předjímá skutečnost, ke které měl argumentací teprve dospět. Nelze dojít k jednoznačnému závěru na základě pouhého tvrzení. Naopak by argumentace čl. 2 odst. 3 Listiny svědčila dle našeho názoru spíše závěru, že ustanovení jest dispozitivní. Neboť při pochybnostech, zda je občanskoprávní ustanovení svou povahou dispozitivní, či kogentní, měla by být, právě z hlediska principu obecné svobody jednání, dána přednost závěru, že ustanovení je dispozitivní.¹¹⁵

¹¹⁴ „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

¹¹⁵ ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník : Komentář*, str. 41

3.1.3 Vývoj, účel a ekonomická podstata úroku z prodlení

Pro konstatování, že předmětné ustanovení je kogentní či dispozitivní povahy, bude zcela jistě inspirativní nahlédnout i do vývoje úpravy úroků z prodlení a správně identifikovat jejich skutečný účel a pochopit jejich podstatu.

V rámci vývoje úpravy úroků z prodlení také uvedeme, jak tuto problematiku řeší nově navrhovaný občanský zákoník. Takový postup je oprávněný přinejmenším z toho důvodu, že znění nově navrhované úpravy může sloužit i před nabytím účinnosti pro interpretaci nejasné úpravy současné. Jedná se o tzv. předúčinné zákonodárství (vorwirkende Gesetzgebung)¹¹⁶

¹¹⁶ MELZER, Filip. Ochrana spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku.

3.1.3.1 Vývoj úpravy úroku z prodlení

Obecný zákoník občanský upravoval institut úroků z prodlení neměnně od roku 1811 do roku 1950 v ustanovení § 1333 následovně: „*Škoda, kterou způsobil dlužník svému věřiteli prodlením s placením dlužné jistiny, nahrazuje se úroky zákonem určenými (995).*“ Úrok z prodlení byl pak stanoven ve výši 4% p.a., od roku 1968 pak ve výši 6% p.a.¹¹⁷

Úrok z prodlení byl pojmán jako ekvivalent oprávněného zájmu věřitele na zhodnocení poskytnutých peněžních prostředků, pokud mu dlužník peněžitý dluh nesplní zcela, nebo ho splní pouze z části, přičemž zákon určil hodnotu tohoto zájmu, když imperativně stanovil výši úrokové míry. Jelikož úrok z prodlení představoval ekvivalent zájmu věřitele, příslušel mu zákonný úrok z prodlení, pouze pokud nebyl dohodnut úrok řádný. Pokud byl však řádný úrok dohodnut ve výši nižší než činil úrok zákonný, mohl se věřitel domáhat uhrazení tohoto rozdílu jako úroku z prodlení,¹¹⁸ což ostatně dovodila i judikatura.¹¹⁹

Ovšem již ve vládní osnově československého občanského zákoníku z roku 1936 bylo navrhováno ponechat stanovení výše úrokové míry úroku z prodlení primárně na smluvním ujednání stran, tedy byla navrhována úprava dispozitivní.¹²⁰ Tento návrh však v důsledku událostí následujících po mnichovské dohodě nebyl nikdy projednán.

Občanský zákoník z roku 1950 pak v ustanovení § 255 upravil výši zákonných úroků z prodlení jako mez, od které se mohli účastníci odchýlit směrem dolů, nemohli však ani souhlasným projevem vůle smluvit výši úroků z prodlení, která by tuto mez převyšovala.¹²¹

¹¹⁷ Viz ustanovení §2 zákona č. 62/1868 ř.z. Tento zákon také zrušil zákonné omezení úrokové míry.

¹¹⁸ RANDA, Antonín. O úrocích, str. 509-510.

¹¹⁹ Srov. rozhodnutí ze sbírky Glaser-Unger č. 9773, citováno dle *Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl pátý. Praha, 1937, str. 954.*

¹²⁰ Viz § 1155 vládní osnovy, in ROUČEK, František ; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, str. 953.*

¹²¹ Viz § 255 zákona č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník ze dne 25. října 1950.

Občanský zákoník z roku 1964¹²² upravoval původně úrok z prodlení v ustanovení § 85 odst. 2, novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb.¹²³ pak byl institut úroků z prodlení přesunut do osmé části občanského zákoníku, a to do dnešního § 517 odst. 2 ObčZ.

J. Alexander souhlasí s tím, že úprava úroku z prodlení do nabytí účinnosti zákona č. 509/1991 Sb. měla kogentní povahu.¹²⁴ Občanský zákoník v době do 31. 12. 1991 vycházel z právního stavu, který měl svůj původ v období před rokem 1989 a v souladu s tehdejšími direktivními režimy vycházel z důrazu na kogentní povahu občanskoprávních norem.¹²⁵

K 1. 1. 1992 se však změnil obecný náhled na normy občanského práva, když do občanského zákoníku bylo včleněno ustanovení § 2 odst. 3 ObčZ, dle něhož jsou normy občanského zákoníku zásadně normami dispozitivní povahy, což je opodstatněné zejména v oblasti závazkového práva.

Subjektům občanskoprávních vztahů je tak plně v souladu se zásadami autonomie vůle a smluvní volnosti umožněno uspořádat vzájemná subjektivní občanská práva a povinnosti smlouvou odchylně od občanského zákoníku. V oblasti občanského práva tedy primárně platí to, co si smluvní strany mezi sebou ujednaly.¹²⁶ Smluvní volnost v oblasti závazkového práva je prosazována již v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.¹²⁷ Je nutno poznamenat, že tento návrh ještě ustanovení § 2 odst. 3 ObčZ neobsahoval, neboť bylo včleněno až do návrhu usnesení ústavně právních výborů Sněmovně lidu a Sněmovně národů,¹²⁸ který byl taktéž založen na principu smluvní volnosti.¹²⁹

¹²² Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník ze dne 26. února 1964.

¹²³ Zákon č. 509/1991 Sb. ze dne 5. listopadu, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

¹²⁴ Viz op. cit. sub. 98.

¹²⁵ ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník : Komentář*, str. 38.

¹²⁶ Tamtéž, str. 38-39.

¹²⁷ Československo. Vládní návrh zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. Tisk č. 685.

¹²⁸ Československo. Návrh výborů ústavně právních na usnesení Sněmovny lidu a Sněmovny národů k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. Tisk č. 966.

¹²⁹ Blíže viz zpravodajská zpráva společného zpravodaje Sněmovny národů poslance Vlastimila Ševčíka. Dostupný z <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/018schuz/s018021.htm> [cit. 2011-08-23].

Abychom vyčerpali přehled vývoje právní úpravy úroku z prodlení v občanskoprávních vztazích, nahlédneme také do vládního návrhu nového občanského zákoníku.¹³⁰ Ten obsahuje institut úroku z prodlení v ustanovení § 1946 návrhu, které je koncipováno jako dispozitivní. Věřitel má tedy primárně právo po dlužníkovi požadovat úrok z prodlení, jehož výši si strany smluvily a teprve pokud jeho výše dohodnuta nebyla, použije se zákonná výše úroku z prodlení, kterou stanoví vláda svým nařízením.

¹³⁰ Dostupný z http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf [cit. 2011-08-23].

3.1.3.2 Ekonomická podstata a účel úroku z prodlení

Z ekonomického hlediska můžeme na úroky z prodlení nazírat jako na cenu peněz, které dlužník zadržuje proti věřitelovi vůli, když ve smluvené době peněžní prostředky věřiteli nenavrátí. Věřiteli tak tyto peněžní prostředky chybí, nebo alespoň mohou chybět a je nucen opatřit si je na peněžním trhu za cenu určitého úroku.¹³¹

Úrok z prodlení slouží jako ochrana věřitele, kterému má zajistit uhrazení ceny peněz, které si musí neplánovaně obstarat na peněžním trhu. Je tedy logické, že výše úroku z prodlení by měla být stanovena ve výši, která jednak zajistí, aby pro dlužníka nebylo výhodnější peněžní prostředky zadržet, než je vrátit věřiteli a opatřit si je jiným, komerčním způsobem a zadruhé, aby v případě dlužnickových problémů s likviditou či solventností pokryla cenu peněz, jež si věřitel, v rozporu s jeho prvotními představami, obstará a vznikne mu tak škoda ve výši komerčního úroku.

Úrok z prodlení plní funkci paušalizované náhrady škody. Ve smyslu ustanovení § 519 ObčZ se při náhradě škody za prodlení s plněním peněžitého dluhu započítává úrok z prodlení na náhradu škody. Nicméně nemá povahu náhrady škody, neboť povinnost jej platit není odvislá od skutečnosti, zda opravdu k majetkové újmě na straně věřitele došlo. Dlužník je povinen úrok z prodlení platit, jakmile je v prodlení, bez ohledu na to, zda je v prodlení zaviněně či nikoliv.¹³² Úrok z prodlení tedy plní funkci preventivní, uhrazovací a v rámci, ve kterém jeho peněžní hodnota přesahuje skutečně vzniklou škodu i funkci sankční.

Pokud je výše úroku z prodlení stanovena právním předpisem, dochází nutně k objektivizaci ceny peněz. Dle našeho názoru je ovšem takový postup v rozporu se situací na peněžním trhu, kde jednotlivé osoby nemají stejný přístup k volným peněžním prostředkům za stejných podmínek a zcela ignoruje rozdílné míry rizika.

Zcela jistě bude cena peněz rozdílná pro průměrného občana s průměrným příjmem a nadnárodní bankovní instituci. Docházíme tedy nutně k závěru, že cena peněz je subjektivní veličinou, kterou není vhodné imperativně stanovit, nýbrž její výši je vhodnější určit na základě dohody dlužníka a věřitele, kdy je na věřiteli, aby

¹³¹ Viz op. cit. sub. 100.

¹³² ŠVESTKA, Jiří, et al. Občanský zákoník I, II : II. díl, str.1404.

zhodnotil svou situaci pro případ prodlení dlužníka s plněním peněžitého závazku a navrhl výši úroků z prodlení a dlužník má možnost tuto nabídku akceptovat či nikoli.

Pro případ, že si věřitel a dlužník výši úroku z prodlení nestanoví dohodou, je jistě vhodné, aby právní předpis stanovil jakousi „střední hodnotu peněz“, nevidíme ovšem důvod, proč by se od ní účastníci závazkového vztahu nemohli odchýlit.

3.2 Závěr o možnosti existence platné dohody o výši úroku z prodlení v občanskoprávních vztazích

Závěrem tedy můžeme shrnout, že kogentní úprava úroků z prodlení se jeví jako historický relikv z dob Rakouska – Uherska či komunistické diktatury na našem území. Je třeba si uvědomit, v jaké době, zejména z hlediska socioekonomického, současný občanský zákoník vznikl, a nadto že je tomu již více jak čtyřicet let.

Nejvyšší soud tak opomněl, že společenský vývoj může časem vést k proměnám názorů na podstatu a účel některých ustanovení a zakonzervoval sociálně – ekonomické vztahy v podobě, která již nemůže být aktuální.

Uvědomme si, že tím že Nejvyšší soud ve výše citovaném rozhodnutí výslovně naznal, že současná úprava nedovoluje smluvně ani zvýšit sazbu úroku z prodlení, ale dokonce ani tuto sazbu snížit pod sazbu stanovenou, vracíme se tak k nejpřísnější úpravě, tedy k úpravě ve smyslu ustanovení § 1333 obecného zákoníku občanského.

Stejně jako po skončení 1. světové války, tak po pádu komunistického režimu jistě dochází k rozvoji závazkových vztahů a nedůvodné omezování smluvní volnosti tento rozvoj může brzdit, což si jistě uvědomovali autoři vládního návrhu občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1936 i autoři zákona č. 509/1991 Sb., který byl vystavěn na zásadách smluvní volnosti a obecné dispozitivnosti norem občanského zákoníku. Obě zásady však Nejvyšší soud svým rozhodnutím o kogentní povaze ustanovení týkající se výše úroků z prodlení v občanskoprávních vztazích minimálně narušil.

Přikláníme se k názoru, že konstrukce zákonného úroku z prodlení je z hlediska svého výpočtu zbytečně složitá, když operuje s repo sazbou České národní banky, která se navíc v čase mění, stejně jako se měnil i konkrétní způsob výpočtu zákonného úroku z prodlení a pro běžného občana může být z hlediska jeho právní jistoty lepší variantou smluvený úrok z prodlení, jehož výpočet i případná kapitalizace je mnohem jednodušší.^{133 134} Zákonný úrok z prodlení lépe odráží situaci na peněžním trhu, když je vázán na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, ovšem to není důvod, proč

¹³³ Viz op. cit. sub. 96.

¹³⁴ DOHNAL, Jakub. Úročení úvěrů - vybrané otázky.

takovou úpravu účastníkům závazkových vztahů vnucovat a bránit jim například i ve sjednání úrokové míry nižší.

D. Navrátil připomíná, že právo tu není samo kvůli sobě, nýbrž aby rozumným způsobem upravovalo vztahy mezi lidmi. Kogentní úpravou výše úroku z prodlení jsou účastníci smluvních vztahů nuceni k něčemu, co sami nechtějí, ač pro to není žádný racionální důvod.¹³⁵

J. Bejček dále uvádí, že omezování smluvní svobody by mělo být založeno na přesvědčivých důvodech a není – li úprava jasně označena jako kogentní již v právním předpise, měla by být dána přednost dispozitivnosti. V případě, že charakter právní úpravy umožňuje dodatečné určení kogentnosti úpravy judikaturou, musí tak být učiněno bez pochybností.¹³⁶

I přesto, že souhlasíme s názorem R. Mayra, totiž že „*není jednotného bezpečného kritéria pro posouzení, zda to které ustanovení zákonné jest právem závazným nebo nezávazným*“¹³⁷ a nelze tedy jednoznačně, s vyloučením všech pochybností rozhodnout, zda to které ustanovení jest svým charakterem kogentního či dispozitivního charakteru, vzhledem k výše uvedeným argumentům jsme přesvědčeni, že ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ. není zcela prokazatelně kogentní, a proto musíme dát, vzhledem k principům autonomie vůle a všeobecné dispozitivnosti norem občanského zákoníku, přednost závěru, že toto ustanovení je dispozitivní a je tedy možné si smluvně upravit výši úroku z prodlení odchylně od výše určené předpisy práva občanského.

¹³⁵ NAVRÁTIL, David. Tři poznámky ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení.

¹³⁶ Viz op. cit. sub. 100.

¹³⁷ MAYR, Robert. Soustava občanského práva : Kniha první: Nauky obecné. 2. Vydání, str. 29.

Závěr

Současná úprava obchodního zákoníku, která umožňuje i v obchodních závazkových vztazích aplikovat ochranná ustanovení občanskoprávní povahy je nejasná a nepochybně činí interpretační problémy. Vznikají tedy nejasné otázky, které jsme se pokusili v této práci vyložit a přinést uspokojivé řešení předestřených výkladových problémů.

Při posuzování, na jaký okruh subjektů vlastně dopadá ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ jsme vycházeli především z judikatury Nejvyššího soudu a z odborné literatury. Musíme si však uvědomit, že dostupná judikatura již není aktuální vzhledem k provedeným novelizacím, a to jak obchodního tak občanského zákoníku.

Se závěrem, který přijal Nejvyšší soud, tedy že v obchodněprávních vztazích s nepodnikatelským prvkem je nutno poskytnou spotřebitelskou ochranu všem nepodnikatelům bez rozdílu, se tedy nemůžeme ztotožnit. Je chybou, že v souvislosti s provedenými novelizacemi, zejména s novelizací občanského zákoníku a zákona na ochranu spotřebitele, která změnila nazírání na subjekt spotřebitele, když výslovně odňala spotřebitelskou ochranu právnickým osobám, nebyla provedena i novelizace ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ.

Musíme brát v potaz, že toto ustanovení bylo přijato, aby rozšířilo působnost ustanovení o spotřebitelských smlouvách na všechny smluvní typy, bez ohledu na to, zda jsou upraveny v občanském či v obchodním zákoníku. Není tedy důvodné, aby toto ochranné ustanovení spotřebitelského charakteru rozšiřovalo svoji působnost nad rámec pojmu spotřebitel, jak ho chápe současný občanský zákoník i zákon na ochranu spotřebitele a poskytovalo spotřebitelskou ochranu i dalším nepodnikatelům. Takové pojetí musíme považovat za hodnotově nekonzistentní a považujeme za nezdůvodněné prosazovat takové residuum na základě pouhého jazykového vyjádření daného ustanovení.

Domníváme se tedy, že musíme provést teleologickou redukci ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ a spotřebitelskou ochranu v obchodněprávních vztazích, kdy na jedné straně vystupuje podnikatel poskytovat jen a pouze spotřebiteli.

Současně s tímto závěrem nepopíráme, že i subjekty odlišné od spotřebitele mohou být v postavení slabší strany vůči podnikateli, například kvůli nedostatku informací. Nicméně vzhledem k současné právní úpravě a jejímu pojetí spotřebitele jim spotřebitelská ochrana nenáleží ani dle občanského zákoníku ani dle zákona na ochranu spotřebitele, tudíž neexistuje pádný důvod, proč by jim tato ochrana měla plynout ze vztahů obchodněprávních. V závěru této práce tedy již nebudeme používat zákonný termín nepodnikatel, ale v důsledku našeho výkladu pouze spotřebitel.

Ze skutečnosti, že ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ je svým charakterem ochranné ustanovení se vztahem k ochraně spotřebitele vycházíme i při určení, za jakých podmínek a jaká ochranná ustanovení občanského zákoníku i dalších předpisů se aplikují ve prospěch spotřebitele v obchodních závazkových vztazích, v nichž na jedné straně vystupuje podnikatel a na druhé spotřebitel.

Musíme rozlišovat úpravu, která se na základě příkazu ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ použijí vždy a úpravu, u níž je nezbytné zkoumat její vztah k spotřebitelskému právu.

Vždy tedy můžeme použít úpravu odpovědnosti a společných závazků dle občanského zákoníku a vždy se také ve prospěch spotřebitele aplikují ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách a zneužívajících klauzulích, čímž jsou míněna především ustanovení § 51a a.n. ObčZ, kterážto jsou ustanoveními spotřebitelské povahy.

Zvláštní pozornost však musíme věnovat oněm „*jiným ustanovením směřujícím k ochraně spotřebitele*“, které zkoumané ustanovení taktéž příkazuje užít, „*je – li to ve prospěch nepodnikatele*.“ V tomto případě se domníváme, že je nutno takové konkrétní ustanovení podrobit bližšímu zkoumání a aplikovat ho pouze pokud se jedná o ustanovení spotřebitelské povahy, tedy pokud jeho primárním účelem je ochrana spotřebitele. O spotřebitelské povaze ustanovení však musíme usuzovat nejen z toho, že bylo jako spotřebitelské ustanovení do našeho právního řádu přijato, nýbrž je nutno posuzovat i ostatní ustanovení, zda – li nejsou spotřebitelského charakteru v kontextu směrnic chránících spotřebitele nebo svou povahou, kdy jejich účelem je chránit slabší smluvní stranu proti podnikatelskému profesionálovi. Nelze tedy aplikovat jakékoli ustanovení, které se zdá pouze mírnější pro spotřebitele.

Na otázku, zda si spotřebitel s podnikatelem v obchodních závazkových vztazích mohou platně smluvit úrok z prodlení ve výši odlišné, než stanoví předpisy práva občanského a tedy také na otázku, zda ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ je dispozitivní povahy jsme odpověděli pozitivně.

Tento závěr tedy hrubě nekoresponduje s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, čehož jsme si vědomi. Domníváme se však, že použitá argumentace je korektní a námi přijatý závěr z ní vyplývá. Přesto se nebráníme další diskuzi na toto téma, ovšem lze říci, že závěr o kogentní povaze ustanovení § 517 odst. 2 ObčZ nelze přijmout pouze na základě argumentů přinesených Nejvyšším soudem.

Jsme si vědomi, že práce nepojednává o tématu zcela vyčerpávajícím způsobem. Stranou zůstalo například podrobnější rozbor odpovědnosti za porušení povinností, kde jsme se zabývali pouze odpovědností za prodlení s plněním peněžitého dluhu a dále také úprava společných závazků. Také při zjišťování jaká ochranná ustanovení občanského zákoníku i dalších předpisů se aplikují ve prospěch spotřebitele v obchodních závazkových vztazích, v nichž na jedné straně vystupuje podnikatel a na druhé spotřebitel zůstáváme pouze v rovině teoretické a nezabýváme se aplikací konkrétních ustanovení, neboť takový rozbor by si vyžádal více prostoru, než tato práce může poskytnout. Musíme si také uvědomit, že výjimky uvedené v ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ nepředstavují pouze odkaz na normy soukromého práva, nýbrž i na normy veřejnoprávní povahy. Sama tato problematika by si tedy zasloužila více prostoru.

Tato práce slouží především jako úvod do problematiky, ovšem zároveň věříme, že nastínila a úspěšně vyřešila základní problémy spojené s probíraným tématem.

Seznam použitých zkratk:

Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 53/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů:

Monografie:

BEJČEK, Josef; ELIÁŠ, Karel; RABAN, Přemysl. *Kurs obchodního práva : Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. 535 s.

DĚDIČ, Jan; ČECH, Petr. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU*. Praha : Bova Polygon, 2005.

MAYR, Robert. *Soustava občanského práva : Kniha prvá: Nauky obecné*. 2. vydání. Brno : Barvič & Novotný, 1929.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva : Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. 284 s.

SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008. 134 s.

TICHÝ, Luboš, et al. *Evropské právo*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. 879 s.

URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha : Linde Praha a.s., 2002. 248 s.

Komentáře:

ROUČEK, František ; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl pátý*. Praha : V. Linhart, 1937. 1011 s.

ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník I, II : II. díl*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008. 2321 s. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=nnptembqhbpbwk5tlgixhgys7ge4tmnc7gqyf64dgguyts&conversationId=302067#selected-node>>.

ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník : Komentář*. 10. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006. 1465 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA Stanislav, TOMSA Miloš, et al. *Obchodní zákoník: Komentář*. 10. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005. 1515 s.

Časopisecké články:

ALEXANDER, Juraj. Ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*. 2006, 2, s. 69.

BEJČEK, Josef. Některé důsledky zákonného a soudcovského ohledu na "slabou" a "slabší" vyjednávací pozici obchodního partnera. *Obchodněprávní revue*. 2011, 1, s. 10.

BEJČEK, Josef. Povaha ustanovení o úrocích z prodlení. *Právní rozhledy*. 2006, 11, s. 406.

BEJČEK, Josef. Změny v typologii obchodních závazků. *Obchodní právo*. 2003, č. 3, s. 2.

DOHNAL, Jakub. Úročení úvěrů - vybrané otázky. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 2, s. 45.

FIALA, Josef. Důsledky zákona č. 136/2002 Sb. pro určení odpovědnosti za vady věci při prodeji v obchodě. *Právní zpravodaj*. 2003, 1, s. 1.

HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Opravdu si nemohou nepodnikatel a podnikatel platně smluvit úrok z prodlení jiný než podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb.?. *Právní rozhledy*. 2009, 23, s. 829.

JELÍNKOVÁ, Petra. Aplikace ustanovení § 262 obchodního zákoníku ve vztahu k jiným ustanovením. *Obchodní právo*. 2009, č. 7 - 8, s. 16.

LASÁK, Jan. K relativním obchodním závazkovým vztahům. *Právní fórum*. 2009, č. 3, s. 124.

MAREK, Karel. Obecná úprava obchodních závazkových vztahů. *Právní fórum*. 2009, č. 3, s. 85.

MELZER, Filip. Ochrana spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, č. 21, s. 771.

NAVRÁTIL, David. Tři poznámky ke smluvní volnosti v otázce úroků z prodlení. *Právní rozhledy*. 2006, č. 13, s. 482.

PELIKÁN, Robert. Několik poznámek k půjčování peněz spotřebitelům. *Právní rozhledy*. 2008, 3, s. 86.

POKORNÁ, Jarmila. Ochrana nepodnikatele a členové orgánů obchodních společností. *Právní fórum*. 2009, 3, s. 112.

RANDA, Antonín. O úrocích. *Právník*. 1870, IX, I, s. 505-513.

Rozhodnutí NS ČR ze dne 30.10. 2008, sp.zn. 32 Odo 873/2006 : Rozhodnutí NS ČR ze dne 17.3.2005, sp.zn. 33 Odo 1117/2003. *Právní rozhledy*. 2009, 24, s. 21ab.

SALAČ, Jaroslav. K povaze evropského práva na ochranu spotřebitele. *Evropské právo*. 2000, 6, s. 1.

SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele: nenápadná změna se zásadními dopady. *Právní rozhledy*. 2010, 14, s. 513.

TOMSA, Miloš. Vztahy podnikatelů se státem, státními příspěvkovými organizacemi a samosprávnými územními jednotkami. *Obchodní právo*. 2009, 4, s. 2.

VYMAZAL, Lukáš. Ochrana spotřebitele a její meze v obchodním závazkovém právu. *Obchodněprávní revue*. 2010, 2, s. 35.

Elektronické zdroje:

Československo. Návrh výborů ústavně právních na usnesení Sněmovny lidu a Sněmovny národů k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. In *Federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky - Tisky*. 1991, tisk č. 966. Dostupný také z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0966_01.htm>.

Československo. Vládní návrh zákona, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. In *Federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky - Tisky*. 1991, tisk č. 685. Dostupný také z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_09.htm>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k zákonu č. 28/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgeyv6mryl5shuljq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=142683#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k zákonu č. 88/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 501/2001 Sb. a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgazv6oby15shuljq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=143117#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgazf6mjtgvpi6rnga&conversationId=142002#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k zákonu č. 136/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgazf6mjtgvpi6rnga&conversationId=142437#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k zákonu č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgeyf6mjvvgpwi6rng&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=142614#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-28]. Důvodová zpráva k návrhu zákona o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mjzhe4v6mjvhfpwi6rng&conversationId=153137#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k návrhu zákona (č. 367/2000 Sb.), kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgayf6mzwwg5pwi6rng&conversationId=141874#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k návrhu zákona (č. 370/2000 Sb), kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgayf6mzxgbpwi6rng&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=142996#selected-node>>.

Beck - online [online]. [cit. 2011-08-27]. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona (č. 501/2001 Sb.), kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Dostupné z WWW: <<http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgayv6njqgfpwi6rng&conversationId=143282#selected-node>>.

KNOBLOCHOVÁ, Věra. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 23.1.2006.[cit. 2011-03-24]. Vývoj ochrany spotřebitele v EU. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/zprava7587.html>>.

Abstrakt

Účelem této práce je především odpovědět na otázku, jakým způsobem a v jakém rozsahu mohou být v obchodněprávních vztazích aplikována občanskoprávní ustanovení ochrannářské povahy.

Jádrem práce pak je určení, na jaké subjekty mohou v současnosti ochrannářská ustanovení dopadat a dále bližší identifikace těchto ustanovení. V práci dále rozebíráme problematiku aplikace občanskoprávní odpovědnosti za porušení povinností, konkrétně odpovědnost za prodlení s plněním peněžitého dluhu, v obchodních závazkových vztazích se spotřebitelským prvkem.

Celá práce je systematicky rozdělena do třech základních kapitol. První kapitola slouží především jako obecný úvod do problematiky záměrné ochrany slabší strany smluvního vztahu a popisuje vývoj ochrannářských ustanovení, přičemž sledujeme dvě vývojové linie. Prvně sledujeme vývoj evropského spotřebitelského práva, ze kterého naše úprava vychází a dále se zaměřujeme i na vývoj české právní úpravy. Zvláštní pozornost je pak věnována genezi ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku, které považujeme za klíčové pro naše téma, neboť právě toto ustanovení umožňuje průnik občanskoprávních ochrannářských ustanovení i do obchodních závazkových vztahů. Druhá kapitola se již potýká s praktickými problémy. Zabývá se interpretací zmíněného ustanovení a je rozdělena do dvou základních podkapitol. První z nich se snaží odpovědět na otázku správného určení osobní působnosti daného ustanovení. Druhá se pak orientuje na problematiku, jaká občanskoprávní ustanovení ochrannářské povahy lze v obchodních závazkových vztazích použít. Poslední kapitola se věnuje problematice odpovědnosti za prodlení s plněním peněžitého dluhu. Konkrétně se snaží vyřešit názorový nesoulad, zda je možno, aby si podnikatel se spotřebitelem smluvili výši úroku z prodlení ve výši odlišné, než stanoví předpisy práva občanského.

Abstract

Protectionist provisions of the civil nature in commercial contractual relationships

The purpose of this thesis is primarily to answer the question how and to what extent can be applied in commercial-law relations protectionist provisions of the civil nature.

The main aim of the thesis is to determine at which subjects can protectionist provisions fall and next the thorough identification of these provisions. The thesis also examines the issue of application of civil liability for breach of obligation in commercial contractual relationships with the consumer element, specifically liability for delay with payment of a monetary debt.

The whole thesis is systematically divided into three main chapters. The first chapter serves primarily as a general introduction to the issue of deliberate protection of weaker contractual party and describes the development of protectionist provisions, where we study two developmental lines. First we study the development of European consumer law on which our law is based and next we focus on the development of Czech legislation. Exceptional attention is dedicated to the genesis of provision § 262, paragraph 4 of the Commercial Code, which we consider as crucial to our theme, because this provision make the penetration of civil protectionists provisions in commercial contractual relationships possible. The second chapter is already contended with practical problems. It deals with the interpretation of that provision and is divided into two sections. The first one is trying to answer the question of what is the correct personal scope of that provision. The second one focuses on the issue of which civil provisions of the protectionist nature can be used in commercial contractual relations. The last chapter deals with the issue of liability for delay with payment of a monetary debt. Specifically, it seeks to resolve the discrepancy of opinion if it is possible for the entrepreneur and the consumer to agree on the level of interest on delay, which is different than the civil law sets.

Klíčová slova

-

Keywords

Spotřebitel

-

Consumer

Obchodní závazkové vztahy

-

Commercial contractual relationships

Ochranná ustanovení

-

Protectionist provisions